

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології і соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

Англомовна медична термінологія: перекладацький аспект

Допущено до захисту «__» _____ 2023 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, доц. Баранова С.В.

Виконав:

ст. групи ПРМ-21

Шуменко Олександр Олександрович

Науковий керівник:

канд.філол. наук, ст. викладач

Прокопенко Антоніна Вадимівна

Суми 2023

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	7
1.1 Визначення поняття медичного дискурсу	7
1.2 Поняття терміна в медичній термінології, ознаки терміна та його особливості	13
1.3 Способи термінотворення	17
Висновки до Розділу I	20
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	22
2.1 Поняття медичної термінології	22
2.2 Класифікація медичних термінів	23
2.3 Особливості становлення англомовної та вітчизняної медичної термінології	25
2.4 Проблемні риси медичної термінології	30
Висновки до Розділу II	36
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	37
3.1 Основні вимоги до перекладу медичних текстів галузі системи охорони здоров'я	37
3.2 Способи термінотворення та проблеми перекладу англомовних медичних термінів	41
3.3 Проблеми перекладу англомовних медичних термінів у вітчизняному просторі на сучасному етапі	53
Висновки до Розділу III	57
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	60
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Однією з найважливіших та найдавніших сфер діяльності людини є медицина, вона є невід'ємною частиною життя людини. Питання збереження здоров'я людини важливе не лише з точки зору її гарного самопочуття, комфортності, довготривалості людського життя, воно є важливішим фактором якості життя як самого індивіда, так і суспільства в цілому. Зростаючі темпи розвитку сучасного світу, збільшення та інтенсифікація контактів між людьми в межах не лише однієї країни, а так само й між країнами та континентами, призводять до значного збільшення ризиків епідемій та пандемій. В різних країнах також неоднорідними є і підходи до розвитку системи охорони здоров'я, на стані якої позначаються соціальні, економічні, політичні проблеми всередині суспільства, національні традиції та навички, релігійні вподобання тощо. Основними функціями сфери громадського здоров'я у Європейському регіоні є «епіднагляд і оцінка стану здоров'я благополуччя населення; моніторинг і реагування на небезпеки для здоров'я і при надзвичайних ситуаціях в галузі охорони здоров'я; захист та зміцнення здоров'я; профілактика хвороб; забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я і благополуччя; забезпечення сфери охорони здоров'я кваліфікованими кадрами в достатній кількості; забезпечення організаційних структур і фінансування; інформаційно-роз'яснювальна діяльність, комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я» [72, с. 8].

Інтенсивний розвиток дотичних до медичної галузі наук призводить до збільшення кількості медичних термінів, при цьому деякі терміни застарівають, виходять з обігу, стають архаїзмами або трансформуються під натиском сучасних реалій. Шляхи формування та розвитку англійської медичної термінології вартують детального дослідження.

Значна кількість лінгвістів, як іноземних, так і українських, займається вивченням медичного перекладу, користуючись різними підходами у виявленні його особливостей, встановлюють його проблематичні риси та специфічні

ризика, що можуть виникнути внаслідок недостатньо точного перекладу (Rosio Txabarriaga, Wilce J.M, Лейчик В. М., Лотте Д. С., Арнольд І. В. і т.д.). Ця тема була і є цікавою завдяки своїй життєвій необхідності і скоріше всього, буде цікавити лінгвістів-дослідників і в майбутньому.

31 грудня 2019 р. світова спільнота вперше отримала інформацію щодо спалаху нового вірусу після виявлення групи випадків «вірусної пневмонії у м. Ухань Китайської народної республіки, а вже 11 березня 2020 року ВООЗ охарактеризувала спалах COVID-19 у світі як пандемію, визначивши сценарії розгортання подій у країнах для COVID-19 і розробила відповідні рекомендації щодо забезпечення готовності та реагування для на ці події «Critical preparedness, readiness and response actions for COVID-19» [95]. «Пандемія стала лакмусовим папірцем, що виявив всі дисфункції соціальних інститутів, насамперед економічних, соціальних, політичних» [79, с.8]. Наслідком пандемії став не лише логічний і зрозумілий інтерес державних та профільних установ до цієї проблеми, але й реакція суспільства різних країн, яких пов'язали спільні проблеми. Неочікувана поява епідемічного дискурсу стала викликом також і «для науки та освіти, бо змушує їх реагувати максимально швидко та гнучко» [79].

Для запобігання негативних наслідків ризиків пандемій і епідемій в умовах глобалізації постає питання консолідації зусиль медиків усього світу, що в свою чергу призводить до розширення сфери застосування медичного перекладу. З початку широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію України перед країною постали тяжкі випробування. Вирішення проблем евакуації та переміщення населення, у тому числі за межі країни, заходи щодо активізації роботи волонтерської спільноти, як вітчизняної так і закордонної, залучення іноземних медичних працівників та фахівців різних медичних галузей актуалізували також потребу у залученні перекладачів.

Сучасна ситуація в країні та той недовгий час, який переживає людство після початку поширення коронавірусної хвороби у світі, показали актуальність досліджень та результатів співпраці не лише вчених-медиків, а й у тому числі і

перекладачів медичного спрямування. Робіт вітчизняних лінгвістів недостатньо для визначення усього кола питань, дотичних до зазначених досліджень, оскільки проблема існування відмінностей у перекладах різних авторів може призвести до небажаних наслідків.

Актуальність дослідження обумовлена збільшенням суспільної потреби у перекладі медичної документації в умовах глобалізації сучасного світу, важливістю комплексного підходу до вивчення мовних явищ і медичної термінології зокрема, необхідністю створення адекватних перекладів англomовних медичних текстів.

Об'єктом дослідження виступають англomовні медичні терміни, а **предметом дослідження** є прийоми, що використовуються для їх перекладу.

Матеріалами для дослідження слугували англomовні медичні тексти сфери охорони громадського здоров'я, серед яких і документи Європейського центру профілактики та контролю захворювань, а саме «Керівництво з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022» (англomовний текст на 9 сторінках та україномовний відповідник на 11 сторінках [93; 103]), та тематична вибірка англomовних термінів зазначеного напрямку із бази даних Всесвітньої організації інтелектуальної власності («Covid-19 GLOSSARY WIPO Pearl», 35 сторінок) [106].

Мета роботи полягає у виявленні труднощів перекладу англomовних медичних текстів, перекладацьких прийомів, що використовуються під час перекладу медичних термінів.

Для досягнення цієї мети були поставлені і згодом виконані такі **завдання**:

- охарактеризувати та визначити поняття медичного дискурсу, зазначити його основні риси;
- проаналізувати етапи становлення та особливості англomовної медичної термінології;
- визначити основні труднощі перекладу англomовних медичних термінів українською мовою;

– визначити можливі шляхи подолання труднощів перекладі англомовних медичних текстів.

Керуючись поставленими завданнями, під час написання роботи були використані наступні дослідницькі методи:

– *метод суцільної вибірки* застосовувався для вибору із обраних для дослідження матеріалів англомовних медичних термінів;

– *структурно-семантичний аналіз* дозволив виділити змістові характеристики термінів у медичних англомовних текстах та їх україномовних відповідниках;

– *метод порівняльного аналізу* – для виявлення структурно-семантичних та лексико-граматичних особливостей англомовних медичних термінів та їх україномовних відповідників;

– *метод аналізу* словникових дефініцій застосовувався під час опрацювання довідникової літератури.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що виявлені в ході дослідження особливості перекладу медичних термінів вноситимуть певний внесок у подальший розвиток англійської медичної термінології як частини загального мовознавства.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані в процесі навчання майбутніх перекладачів, при складанні матеріалів для дисциплін з перекладу галузевих термінів в частині, практична складова якої спрямована на вивчення саме медичної термінології, та переклад фахових медичних текстів.

Дослідження складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Визначення поняття медичного дискурсу

Цілком зрозумілим є те, що співпраця різних міжнародних організацій, дотичних до проблеми медицини, є не лише бажаною, але й необхідною умовою розвитку сучасного суспільства, інтенсифікація контактів між представниками різних країн, жителями різних континентів певною мірою підвищує ймовірність пандемій, епідемій та масових захворювань та поглиблює їх наслідки. Відповідно на часі є дискурс із визначеної тематики, але об'єднання зусиль у науковій сфері було важливим фактором розвитку людства і раніше.

У лінгвістичній науці питаннями вивчення мовлення, тексту, комунікації займалися давно, а от вивчення поняття дискурсу розпочалося лише у другій половині двадцятого століття. І хоча багато уваги було приділено і приділяється і надалі природі дискурсу, його особливостям, функціям і т.д., ні теоретики дискурсу (Бенвеніст Е., Харріс З., Серіо П. та ін.), ні їх послідовники, ні сучасні лінгвісти не надали остаточного, загальноприйнятого визначення поняття «дискурс», яке б найбільш повно, комплексно та цілісно описувало дискурс і однозначно сприймалося би усіма лінгвістами.

За словами Бацевича Ф. С. у «лінгвістичній літературі термін «дискурс» уживається в різноманітних контекстах і постає як «розмита категорія», «дрейфуючи» між текстом, контекстом, функціональним стилем, підмовою тощо» [3].

Бацевич Ф. С. підкреслює два глобальні підходи, які лінгвісти використовують для визначення поняття «дискурс»:

«Дискурс1» – «текст, занурений у життя» з усіма відповідними «формами життя».

«Дискурс2» – тип комунікативної діяльності, з різні формами вияву (усна, писемна, внутрішня, паралінгвальна) [3].

За визначенням Мартинюк А. П., яке вона трактує у «Словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики», «дискурс – ситуативно обумовлена інтерсуб'єктна мовленнєво-розумова діяльність, спрямована на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості» [70, с. 11], причому авторка зауважує, що тлумачення поняття лінгвісти визначають в залежності від обраного одного із двох стилів мислення, або репрезентаційного, або діяльнісного [70, с. 12-13].

Зображуючи дискурс як підсумок комплексу комунікативних ситуацій, Кушнір І. виділяє такі три його складові: «особистісний рівень – комуніканти в соціальній та соціокультурній площині; вербально-когнітивний рівень – комунікативні цілі, що реалізуються через мовленнєві інтенції, стратегії і тактики; мовно-позамовний рівень – дискурсні тексти та дискурсні діалогічні єдності» [25, с. 40].

Шевченко І. С. коротко називає дискурс як «форму використання мови (language in us)», характеризуючи його як «багатогранну мовно-когнітивно-комунікативну предметно-пізнавальну сферу» , яка обумовлюється «аспектом мовного використання; передаванням/конструюванням ідей і переконань, тобто когнітивним аспектом; соціально-прагматичним аспектом– взаємодією комунікантів у певних соціально-культурних контекстах і ситуаціях» [57, с. 105-106].

Досліджуючи перспективи розвитку англomовного наукового дискурсу в контексті глобалізації, Томахів М. В. наголошує на популярності он-лайн-комунікації. Авторка статті зазначає, що «у технологічному ХХІ столітті віртуальна комунікація поступово витісняє реальну» [51, с.154]. І цей вплив теж треба враховувати, досліджуючи науковий дискурс взагалі.

Враховуючи «існуючі види модусу (канали комунікації, способи представлення)» можна виділити такі види жанрової класифікації дискурсу; «письмова, усна, електронна, може охоплювати: статті, монографії, дисертації,

рецензії, реферати, анотації, тези доповідей, навчальну та навчально-методичну літературу, обговорення, конференції, вебінари, семінари, звичайну й електронну кореспонденцію» [78, с. 17].

У своїх наукових доробках лінгвісти керуються низкою підходів до класифікації типів дискурсу. Беручи до уваги адресатну направленість, науковці виділяють дискурс інституційний і персональний [17; 57].

У нашій роботі ми будемо досліджувати англомовний дискурс у медичній сфері та аналізувати особливості перекладу текстів з медичної тематики. Насамперед необхідно визначити поняття медичного дискурсу, медичного терміну, медичної термінології.

За визначенням Карасика В.І. щодо типів дискурсу, медичний дискурс є одним з різновидів інституційного дискурсу [17]. Дискурс є процесом комунікативним і ментальним, і для кожного з різновидів інституційного дискурсу характерною є певна міра співвідношення між статусним і особистісним компонентами. На відміну від інших різновидів (наприклад, дискурсу серед воєнних, релігійного і т.п.), медичному дискурсу притаманний менш жорсткий і контрольований порядок дій комунікантів.

Медичний дискурс достатньо різноманітно проявляє свою специфіку, починаючи від спілкування лікаря з пацієнтом та спілкування медпрацівників між собою під час безпосередньо лікувального процесу, включаючи заходи з діагностики, профілактики, реабілітації тощо, і до публікації наукових статей, відеоматеріалів, виступів на різних платформах, в мережі Інтернет і т.і.

У своїх працях багато уваги дослідженню медичного дискурсу приділяє Литвиненко Н. П., вона розуміє його як «мовленнєво-мисленнєвий текст, що функціонує в певній сфері комунікації і має свої специфічні риси» [27]. Авторка підкреслює, що *«медичний дискурс як один із типів інституційного дискурсу досить рухливий та історично мінливий»* [там само]. Учасниками медичного дискурсу, окрім лікаря і самого пацієнта, можуть бути також родичі пацієнта, медичний персонал тощо. Тобто *«семантичний простір»* медичного дискурсу визначається колом учасників та залежить від специфіки їхніх дій в конкретній

ситуації. Дослідниця визначає медичний дискурс «*як комунікативну діяльність у сфері спілкування «лікар – пацієнт» та «лікар – лікар»* [27, с. 150].

Литвиненко Н.П. у своїй статті виділяє два підтипи медичного дискурсу – дискретний та недискретний, в основу розподілу вона поклала перервність вербалізації процесу спілкування (від лат. *discretus – роздільний, перервний*) [26, с. 68].

Перший зазначений авторкою тип дискурсу «*передбачає перервність у процесі свого вербального вираження, зумовлену специфікою обставин комунікації»* [26 с. 68]. Зазначеними обставинами у комунікативній ситуації «лікар – пацієнт» є:

- перервність мовлення, тобто мовлення лікаря під час спілкування з пацієнтом переривається мовленням пацієнта;
- «асиметричний характер комунікативної взаємодії», коли дії лікаря спрямовані на здійснення комунікативного впливу на пацієнта внаслідок нерівноправності їх статусно-рольових функцій у комунікативній ситуації, наявності у лікаря професійної преференції, його фахової компетенції, досвіду і т.і., тобто в даній комунікативній ситуації лікар є «комунікативним лідером», хоча інколи лікар та пацієнт можуть «мінатися ролями мовця і слухача» [26, С.68].

«Недискретний (суцільний) медичний дискурс – це дискурс партнерів, що є представниками однієї мовленнєвої категорії, об'єднаної за ознакою професійної належності» [26], тобто учасників дискурсу об'єднує спільна фахова належність, яка насамперед обумовлюється «володінням відповідним понятійно-категоріальним апаратом та специфічною системою термінів» [26, с. 69].

Характер спілкування у цьому типі дискурсу може бути як *рівноправним*, так і *підпорядкованим*. Рівноправний комунікативний акт відбувається у ланці «лікар-лікар», функціональні спроможності яких знаходяться на одному рівні. *Підпорядкований характер спілкування* зумовлюється ієрархічним розподілом функціональних (службово-професійних) обов'язків та прав комунікантів в межах структури спілкування, при чому один і той фахівець в різних

професійних ситуаціях може виступати, наприклад, як в ролі лікаря-керівника, так і в ролі лікаря-підлеглого. Усталена ієрархія лікувального процесу, зрозуміла узгодженість функціональних ролей його учасників, які реалізують спільне завдання, система сталих правил і процедур, типовість повсякденних комунікативних ситуацій відповідно диктує і певну мовну поведінку учасників дискурсу. Основними рисами цього типу дискурсу Литвиненко Н.П. називає «однорідність, колегіальність, стереотипи комунікативної поведінки учасників, інтрапрофесійність» [26, с. 69].

Поворознюк Р. В. у своїй роботі зазначає, що медичний дискурс розвивається за трьома основними напрямками (відповідно до поділу, проведеного П. Лінеллом: «інтрапрофесійні для представників однієї галузі, інтерпрофесійні для представників суміжних галузей та професійно-непрофесійні (professional-lay), де фахівці виступають агентами, а нефахівці – клієнтами» [35, с. 155]. Останній різновид дискурсу пояснюється нерівністю учасників комунікативного акту (лікаря, який на думку автора є «медіатором», та пацієнта). Поворознюк Р. В. підкреслює, що професійно-непрофесійний різновид медичного дискурсу високою мірою залежить від впливу етнокультурних чинників, до яких вона відносить «властиве тій чи іншій культурі ставлення до хвороб (каліцтва, травми), фаталізм та соціальна (фінансова) вразливість, довіра до медичного персоналу, стан розвитку системи охорони здоров'я тощо» [35, с. 159].

Медичний дискурс не є однорідною системою, його складові являють собою окремі підсистеми, такі як, наприклад, дискурс фармацевтики, тобто «вид медичного дискурсу, який має обмежену сферу застосування і являє собою як пряме, так і опосередковане спілкування між представниками соціально-професійної групи, які отримали спеціальну підготовку в галузі фармакології (лікар, фармацевт) і клієнтами (хворий, споживач лікарських засобів), які можуть мати спеціальні знання в даній сфері або не мати їх зовсім» [30, с.274].

Стосовно медичного дискурсу, який формується після початку пандемії 2019 року, вчені його вже виділяють в окремий підвид дискурсу. «У межах

біомедичного дискурсу знаходять своє відображення й інші дискурсні підтипи (зокрема, дискурси профілактики інфекційних захворювань, дискурси епідемій тощо)... Актуальність перекладацьких досліджень дискурсу епідемій пов'язана з його значимістю для комунікації ризику, тобто висвітлення надзвичайних подій і ситуацій» [34, с. 60]. Поворознюк Р. В. звертає увагу на зміщення вектору «екстрасмислових підходів у рамках перекладознавчого аналізу, які здатні охопити *не послівні* (word-for-word), а *по-сміслові* (sense-for-sense) трансформації» [34, с. 61], (*курсив - наш*). Тобто перекладач не «пливе» за дискурсом, а набуває інструменту для його творення.

Полюк І.С., Бондар Л.В., Рибчук О.С., вивчаючи досвід дослідження дискурсу в сфері медицини сучасними вченими-лінгвістами, виділяють низку специфічних ознак медичного дискурсу, що виділяють його «з-поміж інших фахових дискурсів:

- конкретна комунікативна мета;
- визначені умови комунікації;
- реалізація статусно-рольової функції учасників комунікації;
- система мовних стратегій і тактик;
- визначена медична номенклатура;
- визначення найвищими цінностями життя і здоров'я людини;
- високий ступінь символічності» [32, с. 28]

В нашій роботі ми розглядаємо *англомовний* медичний дискурс, дослідженню якого лінгвістами-науковцями приділялося багато уваги (Кияк Т. Р., Карабан В. І., Labov W., Galinski С., Боцман А. В., Вострова С. В., Застріжна Л. В., Снітовська О. Й., Радецька С. В., Білозерська Л. П., Литвиненко Н. П., Місник Н. В, та ін.). Як зазначав Чередниченко О. І., «першість у клубі світових мов належить англійській... Вибір англійської на роль першої мови міжнародного спілкування зумовлений низкою внутрішніх (мовних) і зовнішніх (позамовних) чинників» [54, с. 49].

Застріжна Л. В. у своїх доробках також підкреслює зростання «рейтингу зацікавленості англомовними текстами медичного спрямування» [15].

У свою чергу Снітовська О. Й. підкреслює важливу роль англомовної медичної лексики: «інноваційний характер науки XXI ст. закріпив роль англомовної терміносфери як матриці глобалізованої науки» [45]

1.2 Поняття терміна в медичній термінології, ознаки терміна та його особливості

Враховуючи важливість медицини взагалі, до перекладу медичних текстів пред'являються високі вимоги, і цей процес супроводжується цілою низкою труднощів, однією з яких є переклад медичних термінів. Терміни становлять великий шар лексикону будь-якої науки, і медична сфера не є винятком. Деякі науковці засвідчують той факт, що терміносистеми сучасних наукових досягають 90 відсотків.

На рахунку вітчизняних науковці-лінгвістів значна кількість досліджень (дисертацій, монографій, підручників та посібників, а також професійних медичних словників). Останнім часом з'являється чимало нових методів лікування, нового технологічного сучасного обладнання, нових фармацевтичних препаратів, тощо. Ця новизна потребує також і оновлення термінів щодо позначення всіх цих нових об'єктів.

Отже, «термін – це слово, або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [67, с. 1444].

Однією з основних функцій терміна Перебийніс В.С. вважає функцію «пізнавально-інформативну, пов'язану з реєстрацією та збереженням нагромаджених людством знань» [33].

Низка вітчизняних (Ковалик І, Д'яков А., Кияк Т. Р., Куделько З., Стаховська Н., Дуцяк І., Пономарів О., Литвиненко Н. П., Місник Н. В., Сизонов Д. Ю., Снітовська О. Й., Крижко О. А. та ін.) та зарубіжних

(Даниленко В., Реформатський О., Ханпіра Е., Лейчик В. М. та ін.) лінгвістів досліджували природу терміна, витоки його походження.

Застріжна Л. В. зазначає, що в якості термінів може виступати будь-яка повнозначна частина мови, яка існує у певному полі об'єктів і понять, і завданням термінів є забезпечення можливості «всього розмаїття взаємостосунків і зв'язків між ними, навколишньою дійсністю і мовним соціумом» [15, с. 89].

Сизонов Д. Ю. зазначає, що «термін є результатом когнітивної діяльності людини, одним із компонентів соціальної пам'яті, важливим чинником фахового спілкування» [40, с. 393].

У своїй роботі Стацюк Р. В., досліджуючи різні погляди науковців на термін як на об'єкт вивчення, називає термін «динамічним елементом, який функціонує в живій мові і постійно піддається змінам» [46, с.115].

Як вітчизняні, так і іноземні науковці постійно проводять дослідження щодо природи виникнення та сутності поняття *термін*, деякі виділяють майже два десятки характерних його ознак. Зазначимо думки деяких авторів.

Романова О. О. вважає важливими ознаками терміна як поняття такі дві його риси: «терміни використовуються як засіб закріплення результатів пізнання в спеціальних галузях знань і діяльності, й те, що терміни сприяють відкриттю нового знання» [40, с. 57].

Ознакою медичних термінів Сизонов Д. Ю. вважає «точність та стислість висловлювання, органічне поєднання рис інформативності та впливу на реципієнта як основ розвитку комунікативного дискурсу, а значить і розвитку мови в цілому» [42, с. 398].

Макаренко Ю. Г., Ткаченко І. В. у своїй праці називають такі основні риси термінів: «1) системність, наявність дефініцій, точність, стислість, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів; 2) в основі багатьох термінів лежать латинські та грецькі корені, завдяки яким вони є інтернаціональними; 3) поповнення медичної термінологічної лексики відбувається за рахунок термінів-епонімів» [29, с. 268].

Баранова С. В. називає «понятійність – головним елементом стійкості будь-якого термінологічного сполучення. За кожним складеним терміном закріплена стійка, стандартно відтворена структура складного професійного поняття, що фахівець повинен обов'язково враховувати в перекладі» [2].

Шалаєва Г. у своїй статті акцентує увагу на вимогах до терміна, головними з яких вважає:

- термін «має відповідати правилам та нормам відповідної мови»;
- систематичність терміна;
- дефінітивність;
- відносна незалежність від контексту;
- точність;
- «термін має бути коротким, хоча дана вимога часто вступає в протиріччя з вимогами точності, тобто повноти терміна»;
- однозначність (в межах конкретної терміносистеми);
- синонімічність;
- експресивна нейтральність;
- благозвучність [56, с. 92].

Основними характеристиками терміна, на думку Стацюк Р. В., є: «1) термін точний та однозначний; 2) дефінітивний; 3) системний, тобто він належить до певної термінологічної системи; 4) номінативний; 5) стилістично нейтральний; 6) термін мотивований» [46, с.114-115].

Ткач А. В. висуває такі вимоги до терміна, маючи на увазі його «як єдність форми та змісту:

1. точність (значення терміна повинно бути відособленим в конкретній мікротерміносистемі і звукові комплекси повинні однозначно відповідати його змісту;
2. тотожність;
3. моносемія («будь-який звуковий комплекс повинен бути закріплений за одним науковим поняттям»);
4. одноформлення;

5. «тотожні ознаки понять позначати в різних термінах однаковими мовними знаками»;

6. звукові комплекси однотипних понять «повинні будуватися за спільною структурно-семантичною моделлю»;

7. відсутність емоційно-експресивного забарвлення» [50, с. 247].

Узагальнюючи думки сучасних українських та зарубіжних мовознавців Романова О.О. конкретизує такі основні вимоги до терміна, термін повинен бути:

- 1) номінативним;
- 2) дефінітивним («план змісту кожного терміна зорієнтований на відповідне поняття»);
- 3) системним;
- 4) однозначним (зауважується, що ця вимога стосується конкретного термінологічного поля);
- 5) відповідати правилам і нормам літературної мови;
- 6) « стилістично нейтральним (відсутність емоційно-експресивного забарвлення)» [40, с. 58],

Ці ознаки авторка виокремила із загальної кількості думок своїх попередників, при цьому зауважуючи, що терміни «реалізуються лише в межах терміносистем, за їх межами термін втрачає свої дефінітивні та системні характеристики – детермінологізується», тобто стає частиною загальноновживаної лексики [40, с. 55-62].

Ткач А. В. підкреслює, що «диференціація наук і галузей знань значно полегшує обмін інформацією в межах вузької спеціальності, проте ускладнює взаєморозуміння медичної макротерміносистеми в цілому» [50, с. 247].

Опрацювання теоретичних матеріалів показало, що низка сучасних дослідників у своїх працях неодноразово висловлюються стосовно бажаності існування у будь-якій терміносистемі «ідеального терміна», який би позначав лише одне єдине поняття.

Та більш повним, доцільним і виваженим значна кількість вітчизняних лінгвістів вважають пояснення Пономарів О.Д., на думку якої «термін (лат.

Terminus божество меж та кордонів) це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови і підпорядковується її законам» [39, с. 91].

1.3 Способи термінотворення

Терміни еволюціонують із загальноживаних слів. «Термінологізація – процес перетворення слів або словосполучень у терміни» [67, с. 1444]. Крижко О. А. зазначає, що термінологізація проходить двома шляхами: «1) у загальноживаному слові ніби відтинають його лексичне значення і надають йому строге, точне визначення – дефініцію; 2) при створенні терміна використовується подібність одного предмета чи явища до іншого (запозичення слів із літературної мови)» [24, с. 63]. Також авторка вважає запозичення з інших мов одним із основних способів термінотворення, який забезпечує однозначне розуміння терміна носіями різних мов та сприяє унормуванню і уніфікації терміносистем.

Беручи за основу дослідження багатьох своїх попередників, шляхами поповнення термінологічної системи науковиця називає:

- 1) «морфологічний спосіб, тобто афіксальний за існуючими словотвірними моделями;
- 2) семантичний, що реалізується за допомогою розвитку спеціальних значень у словах природної мови;
- 3) різні типи запозичень (словотвірне та семантичне калькування)» [там само, с. 65].

Застріжна Л. В. поділяє терміни на чотири групи в залежності від їх структурних «складових:

- 1) Прості терміни (безафіксні) - терміни, які складаються з лише одного слова: *adsorb* - адсорбувати, *cell* - клітина, *realm* - галузь, *hormone* - гормон;
- 2) Похідні терміни (афіксні) - терміни, створені за допомогою афіксів, суфіксів і префіксів:
 - а) суфіксальні: *cardiac* – серцевий, *corneal* – рогівковий, *acidic* – кислотний;
 - б) префіксально-суфіксальні: *microscopic* - мікроскопічний, *hypertension* – гіпертонія, *reactant* – реагент, *degenerate* – погіршуватися;
 - в) префіксальні: *dialysis* – діаліз, *malfunction* – несправність, *dissolve* – розчинятися, *antibody* – антитіло, *anemia* – анемія.
- 3) Складні терміни – терміни, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *bloodstream* – кровотік, *alphacarotene* – альфа-каротин;
- 4) Терміни-словосполучення – терміни, що складаються з кількох компонентів: *aminoacid* – амінокислота, *artery hardening* – затвердіння артерій». [15, с. 90].

В свою чергу терміни-словосполучення теж поділяються на певні групи. Так, Косенко А. В., підбиваючи дослідження знаних науковців-лінгвістів, виділяє такі:

1. «терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатись окремо та зберігають своє значення (наприклад, *ischemic heart disease*);
2. терміни-словосполучення, одним із компонентів яких є медичний термін, а іншим – слово загальноживаної лексики; цей спосіб утворення медичних термінів є більш продуктивним, той, у якому два компоненти є самостійними термінами;
3. терміни-словосполучення, обидва компоненти яких є словами загальноживаної лексики, а тільки сполучення цих слів є терміном; такий спосіб утворення науково-технічних термінів є непродуктивним» [21].

На думку Левченко В. М. і Перхач Р.-Ю. Т., досліджуючи сучасну вітчизняну медичну термінологію більш «економними» порівняно з термінами-

словосполученнями є терміни-комpozити, які поділяються на чотири групи за «морфологічно-структурними ознаками:

а) складні терміни, що складаються з основ іменників, котрі поєднуються за допомогою інтерфіксів *o*, *e*;

б) складні терміни, що утворюються від атрибутивних словосполучень шляхом поєднання основ іменників та прикметників/прислівників за допомогою інтерфіксів *o*, *e*;

в) складні терміни, що складаються з основ іменників, один з котрих має віддієслівне походження, які поєднуються за допомогою інтерфіксів *o*, *e*;

г) складні терміни, що утворюються від атрибутивних словосполучень шляхом поєднання прикметників (як правило, віддієслівного походження) та прислівників» [28].

Висновки до Розділу I

Під час роботи над I розділом ми опрацювали теоретичну джерельну базу за тематикою дослідження. Було з'ясовано, що поняття *дискурс* має свою давню історію виникнення і вивчення. Протягом часу думки науковців-лінгвістів щодо дефініції дискурсу, його місця в загальній картині лексики, в мові та мовленні змінювалися. І досі єдиного остаточного визначення поняття науковці не надали. В нашому дослідженні ми розглядаємо дискурс обумовлене комунікативною направленістю мовленнєво-діяльнісне відображення спілкування комунікантів у певній комунікативній ситуації, яка відображає особистісний рівень комунікантів за різними критеріями – соціально-культурним, лінгвістичним, комунікативно-прагматичним тощо. Класифікація дискурсу на сьогоднішній день також має незавершений дискретний характер.

Основними видами дискурсу є дискурс інституційний і персональний. Наше дослідження присвячене частині дискурсу у сфері медицини, який є складовою інституційного дискурсу. Оскільки учасниками такого дискурсу є як медичні працівники, так і цивільні особи – пацієнти, члени їх сімей. Це накладає відбиток і на характер взаємодії між ними: дискурс може відбуватися як між представниками медичної галузі (це так званий дискурс недискретний, вектор комунікації «лікар – лікар»), так і між медичними працівниками і пацієнтами (дискретний дискурс, вектор «лікар – пацієнт»). Комунікативна ситуація відбувається в межах медичної галузі, значну частину лексичного наповнення цього дискурсу становлять медичні терміни. Терміни є науково-інформативними елементами медичної мови. Деякі терміни еволюціонують від стародавніх слів, в їх основі лежать латинські та грецькі коріння. Інші терміни тільки появляються в ужитку внаслідок розвитку суспільства (неологізми). Кожна мова має в своєму арсеналі велику кількість медичних термінів, вони можуть виникати як зі споріднених галузей, так і зовсім не пов'язаних з медициною лексичних систем. Терміни можуть бути запозичені з інших мов, а можуть навпаки ставати донорами для інших мов або галузей.

Терміни мають бути дефінітивними, номінативними, точними, відповідати правилам і нормам наукової мови. Терміни можуть бути утворені в морфологічний спосіб, у семантичний спосіб або у вигляді запозичення.

За структурою терміни можуть бути простими (окремі прості слова або похідні), складними (словоскладання, основоскладання) словами або словосполученнями, які теж поділяються в свою чергу в залежності від структурних компонентів.

РОЗДІЛ II

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

2.1 Поняття медичної термінології

Термінологія як поняття вивчалася достатньо широким колом мовознавців на протязі довгого часу. Великий тлумачний словник сучасної української мови надає таке її визначення «Термінологія – сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови» [67, с. 1444]. Як зазначає Стацюк Р. В., термінологія «зберігаючи свій мовний характер, є частиною галузі науки або техніки і певною мірою виконує *допоміжну* функцію» [46, с. 112].

Заліпська І. Я. визначає медичну термінологію як систему, яка «зберігає загальні лексичні ознаки одиниць природної мови в медичній термінологічній базі даних, що представляє сукупність колективного знання конвенційної і комплементарної медицини» [14, с. 61].

Симоненко Л. О. підкреслює «міждисциплінарний, а останнім часом і трансдисциплінарний характер» сучасної термінології, яка «як окрема лінгвістична дисципліна, виходячи з основних властивостей терміна (співвіднесеність з поняттям, точність, лаконічність, однозначність, експресивна нейтральність), поєднує в собі фрагменти предметних знань, лінгвістики, логіки, філософії, концептології, інформатики, семіотики та інших дисциплін» [43, с. 40].

Як складова загальної лексикології термінологія «вивчає закономірності створення й функціонування термінів та їх систем: це комплексна наука про терміни; сукупність усіх спеціальних слів і словосполучень, що номінують наукові поняття різних галузей знань» [40, с. 58].

Заліпська І. Я. розуміє під медичною термінологією «систему, яка зберігає загальні лексичні ознаки одиниць природної мови в медичній термінологічній

базі даних, що представляє сукупність колективного знання конвенційної і комплементарної медицини» [14, с. 62].

За визначенням Білозерської Л. П. «термінологія – це організована на логічному і мовному рівні система спеціальних назв» [4, с. 18].

Козоріз І.С., Куцак А.Ю. визначають медичну термінологію як систему понять, які «позначають стан і процеси, які протікають у людському організмі, хвороби та їхні прояви, методи діагностики, профілактики та лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби та інше» [19].

За визначенням Єнчевої Г. Г. та Семигінівської Т. Г., термінологія – «це мова жорстких форм і кліше, точності й аскетизму» [12].

2.2 Класифікація медичних термінів

Як і будь-яка термінологічна система, медична термінологія в своєму загалі містить достатню кількість понять різного спрямування. Ці системи понять стосуються анатомічної будови людського організму, оцінки його стану (від фізичного до психічного, ментального), дослідження процесів, які відбуваються в організмі, виявлення хворіб та розпізнання їх проявів, методів діагностування, проведення лікування та ведення профілактичних заходів, використання медичного обладнання, застосування лікарських препаратів і т.д. І кожна з цих систем понять має оперувати своїм лінгвістичним набором, у тому числі і термінами. Зазначений лінгвістичний набір повинен бути таким, щоб якнайменше вимагати зусиль реципієнтів для розуміння, тлумачення і користування. Доцільною є необхідність впорядкування усього загалу термінів медичної галузі і це потребує розподілу термінів на певні групи, класифікації їх за певними ознаками. Значна кількість дослідників внесли свій вклад у розвиток цього впорядкування.

Шалаєва Г.В. виділяє дві групи термінів: загальнонаукові та вузькоспеціальні.

До загальнонаукових вона відносить слова із загально-вживаної лексики, які позначають найменування предметів та їх характеристик, дій, явищ, які широко використовуються в повсякденній лексиці як терміни певної галузі, вони є на слуху, звичайні, прості і зрозумілі як фахівцям, так і пересічним громадянам. До вузькоспеціальних термінів авторка відносить слова та словосполучення, які позначають поняття якоїсь конкретної галузі, медичної у т.ч. Спеціальна лексика – це фахова мова, яка використовується лише фахівцями, «зрозуміла лише тим, хто задіяний у певній професійній сфері, оскільки вона не належить загальній мові як засобу комунікації, а окремим підмовам» [56, с.92]. Вузькоспеціальна лексика є не лише засобом спілкування, а й засобом для набуття фахової компетентності.

Снітовська О. Й., досліджуючи відтворення англомовної медичної термінології на прикладах медичних анотацій, виділяє залежно від словникового складу групи термінів, які містять:

- тільки хімічні терміни
- тільки загальноповживану лексику
- містять як загальноповживані слова, так і хімічну термінологію [45, с. 111].

Косенко А. В. звертає увагу на те, що в межах медичної термінології як макросистеми основними «підсистемами є :

1. анатомічна і гістологічна номенклатура;
2. комплекс патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної й клінічної терміносистем
3. фармацевтична термінологія» [21].

Шалаєва Г. В. розбиває медичну лексику також тематично, на декілька груп в залежності від основних категорій медицини:

- «органи тіла та їх опис за системами органів;
- хвороби та їх перебіжний характер, тривалість, інтенсивність, а також модифікації;
- синдроми та симптоми;
- методи обстеження пацієнтів;

- оперативні методи та техніки;
- лікарські інструменти» [56, с. 92].

Місник Н. В. у своєму дисертаційному дослідженні виділяє основні підсистеми загальної системи медичних понять, а саме клінічну, яка є «ядром загальномедичної терміносфери», анатомічну та фармацевтичну термінології) [32].

Класифікуючи терміни за ступенем спеціалізації Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. виділяють три групи, а саме: загальногалузеві терміни, міжгалузеві терміни, вузькогалузеві терміни. Крім того, науковці також говорять про використання і інших спеціальних одиниць - професіоналізмів, «які визначають спеціальні поняття, знаряддя або продукти праці, виробничі процеси..., носять чіткий місцевий характер..., виникають як розмовні, неофіційні ознаки термінів» і використовуються під час нефахового, неофіційного спілкування [4, с.22-23].

Краєвська Г. П. розглядає такі різновиди мови фахової медичної мови: «мова медицини (медична наукова мова), медична розмовна мова, мова медичної документації, мова медичної реклами» [22, с.5].

На думку Ткач А. В. сучасна медична термінологія складається з низки мікротерміносистем, кількість яких зростає останнім часом. Пов'язані ці мікротерміносистеми «з діагностикою, лікуванням, профілактикою хвороб тощо». Авторка підкреслює значне збагачення «вузькоспеціальних лексиконів імунології, онкології, рентгенології, стоматології, наук гігієнічного профілю, медичної психології та ін.» [50].

2.3 Особливості становлення англомовної та вітчизняної медичної термінології

Шляхами та історією розвитку медичної термінології на вітчизняних теренах цікавилися багато дослідників (Кияк Т. Р., Симоненко Л. О.,

Литвиненко Н. П., Стегніцька Л. В., Сікорська О., Семенюк А., Козуб Г. М. та ін.).

Симоненко Л. О. слушно зауважує, що «практично жодна мова при творенні термінів не може обійтися власними ресурсами. Будь-яка з них послуговується лексичними та словотворчими засобами високорозвинених літературних мов» [43, с. 41]. Та кожна мова проходить свій шлях розбудови, здійснюючи задачу гармонійно балансувати між прагненням зберігати свою ідентичність і зайняти своє місце в глобалізованому світі.

Історію розвитку англійської медичної термінології порівнюючи її з діахронічної точки зору з англійською мовою взагалі, досліджувала Стегніцька Л. В. [48]. Авторка називає такі основні етапи їх розвитку: англійська мова пройшла етапи давньоанглійський період (500–1100 рр.), середньоанглійський (1100–1500 рр.), сучасну англійську мову (1500 – дотепер), яка в свою чергу поділяється на ранній період (1500–1800 рр.), пізній (1800–2000 рр.) та період глобалізованої англійської (2000 – дотепер).

Англійська медична термінологія пережила етапи: староанглійська (600–1150 рр.), середньоанглійський період (1150–1450 рр.) (саме під час цього періоду, у 16 ст. медична мова поповнилася словом «epidemic»), період Ренесансу (1450–1700 рр.), ранній сучасний період (1850–1950 рр.).

Дослідниця вважає, що сучасне суспільство переживає «еру глобалізованої англійської медичної мови», «англійська мова стає своєрідним провідником інформації, яка здійснюється посередництвом англомовної лексики» [48, с. 85].

Козуб Г. М. та Джа Сахіл Кумар привертають увагу до «безсумнівного загального вкладу представників Давнього Сходу, греків, римлян, італійців, німців, англійців у європейську медицину та медичну термінологію, а також в українську». Авторка називає першопроходцями медичної термінології «Гіппократа, Асклепія, Арістотеля, Авіценни, Ленардо да Вінчі, Парацельса, Гарвея, Гаймора та інших видатних учених, художників, лікарів давніх часів» [20, с. 59].

Стосовно виникнення та використання термінів у давні часи автори акцентують увагу на основних медичних історично вагомих працях, таких як медична енциклопедія Корнелія Цельса, у якій були сконцентровані сучасні на той період медичні знання людства, у тому числі про медичні терміни, багато з яких є актуальними термінами сьогодення. До наших днів з цих відомостей збереглося вісім книг. Козуб Г.М. та Джа Сахіл Кумар зазначають, що «Цельс часто використовує терміни, запозичені у греків, а також паралельно – латинські» і до сьогодні «медична термінологія формується на двомовній основі – грецькій і латинській. Це стало багатовіковою традицією» [20, с.58].

Автори статті також приділяють увагу енциклопедичній праці Ібн Сіні «Канон лікарської науки». Зауважується, що цей багатотомний трактат «у XII столітті був перекладений з арабської на латинську мову. Латинською мовою він був надрукований у 1473 році, арабською – у 1543» Козуб с. 58. «Канон...» складався з п'яти книг: «1 – теорія медицини, 2 – ліки, 3 – патологія, терапія, опис хвороб та їх лікування, 4 – хірургія, лікування вивихів, отрути, 5 – складнощі лікування). Там само. Зазначимо, що розмежування прозорливим вченим-медиком Ібн Сіною суми медичних знань перегукується з класифікаціями, які подають сучасні науковці, ті, хто вивчає медичну термінологію.

Семенюк А. О. називає медичну термінологію інтернаціоналізованою, оскільки значна частина мов використовують знання «греко-латинського фонду як джерела словотвірних формантів» [41]. Багато дослідників вважають, що кількість інтернаціональних медичних термінів становить близько 90%.

Сікорська О. також беззаперечно зазначає, що «вживання латинізмів та грецизмів у медичній термінології є базовим» [44, с.131-132], оскільки їх застосування є зручним з огляду на історично сформоване медичною спільнотою розуміння самих понять зазначених запозичень. Авторка підкреслює особливість української медичної термінології, історія розвитку якої базується на поєднанні двох основних джерел, а саме «народна побутова мова і мова наукова» [там само]. Використання «побутовизмів» «здійснюється завдяки асоціативному

принципу, оскільки більшість лексем творяться за подібністю». Групи термінів цієї лінгвістичної підмови базуються на таких асоціаціях, як «назви речей побутового вжитку, господарського призначення, назви частин будівель та будівельних знарядь, назви поширених предметів, назви краєвидів, церковних реалій, господарських робіт, назви тварин, мінералів []».

Симоненко Л. О. у своїй статті зауважила, що на стику минулого та теперішнього століть внаслідок змін, які переживала наша країна в геополітичному ракурсі, українська наука ознаменувалася «термінологічним вибухом», наслідком чого сталися і зміни мовної структури. Звільняючись від радянського минулого, у тому числі і від засилля російської мови, «термінофонд української мови за часів незалежності значно поповнився новими термінами й неосемантизмами, чому сприяла глобалізація світових процесів у економіці, науці, культурі, суспільно-політичному житті, в інформаційному просторі». [43, с. 39-40].

Пономарів О. Д. вважає, що існування в українській мові слів іншомовного походження «становлять тепер приблизно десять відсотків лексичного складу нашої мови». Серед цих слів науковиця виділяє такі групи:

- інтернаціоналізми;
- запозичення;
- власне іншомовні слова [39, с.71-72].

«Інтернаціоналізми це слова, що вживаються в багатьох неблизькоспоріднених мовах і водночас зберігають спільність семантики та фонетико-морфологічної будови, переважають у сфері понять із галузі культури, науки, політики, мистецтва; як правило, не мають відповідників у мові поширення» [там само]. За визначенням Пономарів О.Д., «лексичними інтернаціоналізмами, є також слова, створені на основі грецьких та латинських коренів: *відеотелефон, космодром, гідропоніка, біоніка* [там само].

Причинами широкого використання інтернаціоналізмів в українському термінознавстві Симоненко Л. В. вважає позамовні («тісні контакти між народами різних країн, данина моді, що виявляється у вживанні іншомовних за

наявності власне українських термінів: *електорат* – *виборці*; *легітимний* – *законний*; *імплементація* – *впровадження* (втілення); *піплетрія* – *опитування*) та мовні чинники («потреба збереження мови в стані комунікативної придатності, заповненні мовних лакун; засвоєння іншомовних слів на позначення нових понять через брак відповідних лексем в українській мові») [43, с.42].

Снітовська О. Й. вважає, що «літочислення європейської медичної термінології прийнято починати зі «Збірника Гіппократа», авторка називає такі терміни, як *герпес*, *кома*, *тиф*, *емфізема*, *епідемія* та ін. Щодо питомої україномовної медичної лексики, то її витоками потрібно вважати «давньоруські рукописні пам'ятки: *рожжа*, *судома*, *набряк*, *жовтяниця*, *ячмінь* та ін.». Історично вагомий слід залишили лексикографічні пам'ятки української медичної термінології XVI-XVII ст., такі як ««Лексирь» Зизанія Тугановського (1596 р.), «Лексиконь словенороський» Памви Беринди (1627 р.), «Лексикон греко-словено-латинський» середини XVI ст.» [46, с. 111].

Семенюк А. Д. називає причиною широкого використання латинізмів та грецизмів їх «перевагу як міжнародних, об'єктивних, коротких і точних» термінів, підкреслюючи той факт, що «три чверті медичної термінології бере свої витоки з грецької мови в V столітті до нашої ери, оскільки саме Греція слугувала основою раціональної медицини» [41], що обумовлює використання термінів грецького походження при називанні хвороб та методів лікування (*colon* – товста кишка, *diastole* – діастола, *systole* – систола, *stomach* – шлунок, *synthesis* – синтез, *analysis* – аналіз, *bronchiol* – бронхіола, *pneumo* – легеня, *encephalo* – головний мозок, *parco* – оніміння [там само]).

Що стосується латинської мови, то її «вклад» – це мова «анатомії і фармакології. Всі органи й частини людського тіла, а також ліки мають латинські або латинізовані назви. Рецепти виписують латинською» [41]. Словниковий запас медичних мов світу поповней значною мірою латинізмами. Латинь покладена в основу навчання у медицині («*lingua* (язик), *corpus* (тіло), *dens* (зуб),

digitus (палець), *duodenum* (дванадцятипала кишка), *pharynx* (глотка), *respiratio* (дихання) тощо» [там само].

Говорячи про запозичення, Ісаєва О. та Назаренко-Крейн Т. вважають найпоширенішими способами виникнення нових термінів «повне запозичення, яке передбачає екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники, пов'язані між собою, а також заміну терміна національним відповідником або описовий переклад» [13, с.68]. На сучасному етапі розвитку українська мова є «мовою-реципієнтом... англійської, латинської, грецької і французької мов, тоді як англійська мова має статус мови-продуцента» [там само]. Проводячи дослідження, авторки статті зазначають спільною рисою для обох досліджуваних мов використання значної кількості латинських та грецьких термінів: «*absorption* – абсорбція, *inhibitor* – інгібітор, *adhesion* – адгезія, *depression* – депресія, *determination* – детермінація». І як і інші дослідники, підкреслюють історично сталу ситуацію: «терміни латинського походження, в основному, анатомічні терміни, а грецького – клінічні» [там само]. Авторки статті вважають, що збільшення використання англійських термінів завдяки інтеграції їх в медичну термінологію і дотичних до неї галузей, в сучасному вітчизняному медичному дискурсі поступово може привести до втрати лідерства термінів латинської мови [там само].

2.4 Проблемні риси медичної термінології

Медична термінологія, як достатньо складна багатошарова наука із доволі довгою історією розвитку, різні шляхи збагачення і формування, має свої проблемні риси. Враховуючи все це і переклад медичного тексту може становити доволі складну задачу. Такі явища, як, наприклад, синонімія, омонімія, полісемія часом визивають великі труднощі для перекладу і потребують впевнених фахових компетенцій перекладача.

Причинами появи проблемних рис медичної термінології Ткач А. В. називає наступні [50].

1. «Гносеологічна причина, суть якої полягає в характері людського мислення, яке постійно підтримує тенденцію до однозначності й точності слововживання (терміновживання) і протидіє цій тенденції в процесі зміни меж понять, що склалися, та створення нових понять, що вимагають словесного вираження».

2. «Відсутність у провідних галузях медицини повних класифікаційних схем понять, кожний елемент яких можна було б висловити ідентичними за змістом термінами... Не завжди вдається побудувати класифікації на основі однієї ознаки як єдиної підстави для диференціації». Оскільки методи лікування, діагностики, профілактики постійно зазнають змін, їх важко точно класифікувати і тим паче, зафіксувати однозначність певних професійних термінів у цій мінливій ситуації.

3. «Об'єктивною причиною труднощів у реалізації термінологічних вимог породжена проблема багатозначності (полісемії) термінів».

4. Проблема синонімії. «У науковій мові активно формуються і паралельно функціонують різні назви для позначення тотожних понять, що мають неоднакову цінність і можуть взаємодоповнюватись одне одним».

5. «Невиправдане залучення термінологічних одиниць і терміноелементів з інших мов, перенасичення наукових текстів малозрозумілими, а то й зайвими медичними термінами» [50, с.248-249].

Однією з таких складностей Гриценко С. вважає певну «невпорядкованість медичної термінології, що виражається у великій кількості синонімів». Також авторка зауважує, «що багато англійських термінів позначають реалії, яких немає в Україні, унаслідок чого вони не мають еквівалентів» [9, с.71].

Романова О. О. вважає основними проблемами які вирішує термінологія, це «багатозначність термінів у межах однієї терміносистеми; синонімія термінів і терміноелементів; надлишкова завантаженість чужомовними термінами; перевантаження терміносистем професіоналізмами; неуніфікованість в орфографії термінологічних одиниць тощо [40, с. 59].

Синонімія достатньо широко і докладно досліджується багатьма сучасними лінгвістами. Керуючись поставленими перед нашим дослідженням задачами, ми вважаємо доцільним приділити увагу одному з прикладів синонімії, який представлений авторами термінологічного словника «Терміни в системі громадського здоров'я». Мова йде про терміни *нерівність щодо здоров'я* та *несправедливість щодо здоров'я* [72, с. 6-7].

Термін *нерівність щодо здоров'я* «позначає відмінність за показниками здоров'я між індивідуумами або групами, наприклад за такими параметрами, як очікувана тривалість життя, смертність або захворюваність». Певна частина цих відмінностей залежить від біологічних чи інших факторів і в більшості випадків не може бути усунена.

Щодо терміну *несправедливість щодо здоров'я*, то цей термін описує «розбіжності по відношенню до здоров'я ... окремих груп населення всередині країн, так і між країнами», які залежать від зовнішніх факторів («наприклад, умови життя і роботи, рівень освіти, характер професійної діяльності, дохід ... т.д.») і які можуть бути усунені.

Автори словника зауважують, що в англійських медичних джерелах терміни *health inequalities* (*нерівності щодо здоров'я*) і *health inequities* (*несправедливості щодо здоров'я*) «часто використовуються як синоніми, а в більшості іноземних мов існує тільки один термін для опису таких відмінностей..., які перебувають під сильним впливом державних органів, зацікавлених структур та спільнот, і на котрі можна впливати засобами державної політики», тобто ці відмінності можна перебороти або усунути (там само).

Цей приклад демонструє важливість знання перекладачами не лише певних терміносистем різних мов, але й конкретних законодавчих правил і норм, оскільки невірний переклад може привести не лише до непорозуміння реципієнтами певних країн, але й до прийняття неправомірного рішення.

Для перекладача медичних текстів важливо орієнтуватися в питаннях анатомії, наприклад, коли мова йде про парні органи людського організму. Як

відмітила Снітовська О. Й., говорячи про лікарську практику, коли орган називають у формі множини «*камені нирок, пухлини нирок, туберкульоз нирок; при вказаних захворюваннях у більшості пацієнтів захворювання розвивається спочатку в одній з нирок*». Більш правильним є називати орган у формі однини. (*туберкульоз нирки – kidney (a ne kidneys) disease, наприклад: kidney disease* [45, с. 112]).

Наявність полісемії в термінології Семенюк А. О. пояснює використанням у медичному дискурсі термінів з інших, іноді зовсім не споріднених наук – «фізики, хімії, радіології, біології, мікробіології та інших наук». Враховуючи значну кількість термінів «синонімія стає неминуча. Наприклад, інфекціоністи використовують терміни *Siberian plague* і *splenic fever* для позначення сибірської виразки, гінекологи використовують терміни *delivery, labor, parturition* для позначення пологів» [41, с. 78].

Снітовська О. Й. звертає увагу і на так звані хибні друзі перекладача. За словами авторки, «у медичних текстах вони виявляють специфічні якісні особливості, наприклад: *Potent pathogen* (про бактерії) – не «*потенційний*», а «*потужний*» патоген, тобто просто *патоген* (на противагу умовного); *angina* – не «ангіна», а стенокардія» [45, с. 112]. Під час опрацювання теоретичної бази ми помітили, що зазначена особливість використання у різних мовах саме терміну *angina* в якості показного прикладу неодноразово використовувалася у наукових публікаціях.

Гриценко Є. М. також привертає увагу до хибних друзів перекладача, називаючи так англійські та українські слова, які набули «різного, інколи навіть прямо протилежного значення. Так, українською *мутиляція* – це відторгнення некротизованої частини тіла чи органа, тоді як англійський термін *mutilation* означає каліцтво чи ушкодження, що до нього призвело» [9, с. 72].

Ще одним зі шляхів поповнення термінології є неологізми. За словами Пономарів О.Д. «неологізм може прищепитися в мові, стати загальноживаним словом, якщо поява його викликана номінативною або стилістичною проблемою. Без такої потреби новотвір приречений на зникнення» [39, с. 82].

Як і в інших дискурсах, в медичному дискурсі час від часу з'являються нові слова і поняття. У більшості випадків неологізми співставляються з уже відомими поняттями, об'єктами, діями, що дозволяє реципієнту більш точно спершу зрозуміти, а далі сприйняти нове слово. Тобто на фоні розвитку суспільства взагалі природнім чином розвивається і мова, і в появі неологізмів лише відображається цей процес. «Вивчення неологізмів в активній фазі, тобто в самий пік функціонування, дозволяє осмислити лінгвістичний механізм утворення нових слів, зовнішнім фактором породження яких виступає екстралінгвістична дійсність» [55].

Глобальна світова ситуація, що склалася на фоні пандемії, призвела до появи значної низки неологізмів. На багатьох ресурсах в інтернет-просторі, у ЗМІ більшості світових країн, у закладах охорони здоров'я, у державних структурах, у колективах, у родинях – пандемійна лексика стала і досі є значною частиною дискурсу сучасного світу. І хоча метою нашої роботи є дослідження терміни у конкретному секторі галузі охорони здоров'я, але ми не можемо хоча б не згадати ковід-неологізми, які набули особливого поширення у ЗМІ, виявили свою стійку актуальність на всіх континентах, склали значну долю світового дискурсу і дослідженню яких присвятили свої праці вчені-лінгвісти з різних країн, з різних континентів. Так, ковід-неологізми знайшли своє місце у «Словнику англomовних неологізмів XXI століття від Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України. Його авторка Крамар Н., посилаючись на опубліковані дані Oxford English Dictionary, серед 18 загальних тем ковід-неологізми виділила в окрему тему «Пандемія Covid-19» (56 термінів). Зазначимо деякі неологізми, досить влучні і актуальні, такі як: *anti-masker* (людина, яка виступає проти носіння масок); *covidiot* (той, хто применшує небезпеку коронавірусу та ігнорує соціальні обмеження, пов'язані з пандемією); *hybrid work* (модель організації праці, яка передбачає часткове перебування співробітників в офісі та часткову віддалену роботу (з дому)); *infodemic* (поширення недостовірної і суперечливої інформації стосовно певної суспільної чи політичної події або явища); *coronababy*

(*coronial*) (дитина, народжена під час пандемії Covid-19) і багато-багато інших [69, с. 196-205]. Цікавим є спостереження авторки стосовно терміна «*elbow bump*» – жест привітання або прощання, при якому дві людини торкаються ліктями замість потискання рук чи обіймів, з метою зменшення ризику зараження інфекційною хворобою». Більшість суспільства вважає цей жест новим у спілкуванні, хоча вперше його було «вжито 1981 року, але набуло поширення з 2006 року (під час пандемії пташиного грипу) і особливо з 2019 року під час пандемії Covid-19» [69, с. 198].

Дослідження ковід-неологізмів представлені також у статті Єгорової О.І. та Козлової Ю.В. [11]. Авторки запропонували називати цей «лексичний кластер пандемійним (короновірусним) вокабуляром», провели аналіз задіяних словотворчих процесів та функціональних особливостей вживання зазначених неологізмів.

Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. вважають, що недоліками термінології є:

- проблема упорядкування існуючої науково-технічної термінології;
- проблема спадщини;
- проблема запозичень;
- проблема перекладу термінів;
- словотворча проблема;
- правописна проблема;
- проблема транслітерації;
- проблема культури наукової мови» [4].

Висновки до Розділу II

У другому розділі ми досліджували питання генези медичної термінології. Як медичний дискурс є складовою частиною загального дискурсу, так і медична термінологія є частиною всього термінологічного апарату. Медична термінологія містить дві основні групи термінів – загальнонаукові та вузькоспеціальні. Також у цьому розділі ми досліджували шляхи становлення англійської та української медичної термінології.

Англійська медична термінологія проходила певні етапи свого розвитку, а саме староанглійський період, середньо-англійський етап, епоху Ренесансу, ранній сучасний період. В її розвиток внесли значний вклад як давні представники медичного фаху (греки, римляни, вчені Давнього Сходу), так і сучасні, на стані медичної термінології відбиваються загальні процеси глобалізації сучасного світу.

Так, як англійська медична термінологія, українська теж наповнена латинським і грецькими словами, які є основою наукової мови, особливо мови клінічної термінології. Та іншою стороною української медичної термінології є використання в ній медичних знань мови народної медицини. Також українська медична мова зазнала і «жорсткого» впливу негнучкої медичної мови радянського минулого. Англійська і українська мови зовсім не є спорідненими, що з одного боку значно додає труднощів для перекладача, а з іншого – збагачує нашу мову, примножує досвід фахівців з перекладу, і є вкрай актуальною для використання в сучасному глобалізованому світі.

РОЗДІЛ III

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

3.1 Основні вимоги до перекладу медичних текстів галузі системи охорони здоров'я

Складовими фахової перекладацької майстерності Юкало В.Я. виділяє такі «компетенції:

а) фонетичну компетенцію, що проявляється у нормативному артикулюванні тавимові звуків;

б) лексичну компетенцію, яка об'єднує в певній мовній системі лексичні структури;

в) граматичну компетенцію, яка належить до формального боку мови – морфологічна, синтаксична, словотвірна [58, с. 74-75].

Фонетична компетенція реалізується за рахунок правильної і чіткої «вимови звуків та звукосполучень», з додержанням установлених правил наголосу, володіння певною інтонаційною майстерністю («темп, тембр, сила голосу, логічний наголос тощо») [58, с. 75].

Лексична компетенція враховує наявність у перекладача достатнього професійного запасу слів, що дозволяє вільно і точно використовувати лексеми, вживати «образні вирази, приказки, прислів'я, фразеологічні звороти».

Авторка підкреслює важливість фахового оперування перекладачем специфічними термінами «високого рівня стандартизації, зваженість і точність формулювань». Терміни завжди будуть специфічним підґрунтям для вивчення і розуміння мови [58, с. 75].

«На сучасному етапі надзвичайно актуальною є проблема формування навичок вільного й правильного володіння фаховою українською мовою, тому потрібно поглибити знання терміносистем, яке б поєднувало наукові надбання вчених різних поколінь, а також унормованої системи правил сучасного стилю українського професійного мовлення» [8, с. 24].

Поворознюк Р., аналізуючи вимоги до перекладача медичних текстів підкреслює також і тавкий чинник, як «конфіденційність, оскільки найчастіше їм доводиться мати справу з лікарською таємницею» [36, с. 277].

Дослідниця виділяє чотири риси перекладу медичного тексту: «по-перше, текст оригіналу і текст перекладу мають однакову спрямованість, тобто реципієнти цих текстів говорять різними мовами; по-друге, оригінал може бути спрямований виключно на спільноту мови оригіналу; по-третє, оригінал і переклад попри певні розбіжності мають спільні, універсальні ознаки; по-четверте, текст оригіналу вже призначений для реципієнтів мови перекладу» [там само].

Поворознюк Р.В. підкреслює, що перекладач у своїй діяльності має керуватися певними правилами, посилаючись на «Керівництво з медичного перекладу ІМІА» (Rocio Txabarriaga(ІМІА Guide on Medical Translation), а саме:

- «1) низький ступінь ідіоматичності та експресивності,
- 2) культурна нейтральність,
- 3) зрозумілість, легкість для читання (автор вказує, що за вимогами американських медичних установ текст повинен бути зрозумілий 6-8-класникам),
- 4) забезпечення можливості повторного використання даних (наявність спеціальних баз), 5) забезпечення уніфікації перекладацьких еквівалентів, якщо над текстом працюють декілька осіб,
- 6) паралельне представлення текстів оригіналу й перекладу,
- 7) виправлення помилок в оригіналі,
- 8) відсутність складного форматування,
- 9) за наявності контактної інформації, вона повинна бути подана обома мовами» [36].

Фахова компетентність медичного перекладача, крім особистих здібностей, гарного володіння рідною мовою і мовою перекладу, передбачає також і «добре розуміння культурних особливостей тих народів, з мовами яких він працює» [там само]. Перекладач повинен розумітися у медичній термінології, знати фахову складову певного медичного дискурсу, і вільно користуватися

фаховими словниками. Науковиця підкреслює високу значимість фахової майстерності перекладача, особливо під час усного перекладу, коли «важливо передавати не тільки зміст діалогу, але й лексичні, стилістичні особливості, а також перекладач не має права втрачати жодної фрази, навіть якщо йому здається, що вона не несе смислового навантаження» [36, с. 281].

Цепенюк Т., Кебало М. підкреслюють також і необхідність постійного вдосконалення медичним перекладачем своєї фахової майстерності. Шляхами цього вдосконалення вони називають наступні:

- 1) «здобуття другої вищої освіти (медичної або лінгвістичної, залежно від того, якою була попередня);
- 2) відвідування перекладацьких курсів або курсів іноземних мов для лікарів і провізорів;
- 3) опрацювання навчальних посібників, наукових періодичних видань, тематичних ресурсів онлайн;
- 4) участь у семінарах, вебінарах, майстер-класах для перекладачів, міжнародні асоціації;
- 5) проходження курсів на відкритих онлайн-платформах (Coursera тощо);
- 6) відвідування галузевих виставок та конференцій;
- 7) навчання, організоване перекладацьким бюро;
- 8) робота над поповненням фонових знань та вдосконалення володіння рідною мовою» [81].

Однією з проблем, що вирішує перекладач медичних текстів, є не лише вміле користування медичними словниками, але й необхідність бути обізнаним у сучасній системі стандартів та відповідних законодавчих актів, що супроводжують процес надання медичної допомоги, включаючи всю систему охорони здоров'я населення, і яка має тенденцію постійно змінюватися. Деякі терміни і терміносполучення оговорюються конкретними документами, такими як Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [94]. Цей закон з 2003 року мав вже більше десятка змін редакції, частина з яких стосувалася

також і змін в медичній термінології. Тому перекладачеві варто звертати увагу на правові документи медичної галузі і бути в курсі змін, що відбуваються.

Зазначимо деякі з досліджуваних у роботі термінів у редакції Закону про інфекційні хвороби.

Терміни англomовного глосарію [106]	Терміни законодавчих документів України [94]
<i>quarantine</i> – strategy adopted by a public body to keep apart from the general population for a certain period of time all individuals suspected of having contact with a person affected by an infectious disease or coming from an affected area, until it is confirmed that they have not contracted the disease	<i>карантин</i> – адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб
<i>contact</i> – person who has been in the proximity of another person affected by an infectious disease and who is at risk of having contracted this disease	<i>контактні особи</i> – особи, які перебували в контакті з джерелом інфекції, внаслідок чого вони вважаються зараженими інфекційною хворобою
<i>self-isolation, (syn.) self-quarantine</i> – measure taken by an individual in order to avoid contact with other people and thus help to prevent the spread of an infectious disease	<i>самоізоляція</i> – перебування особи, стосовно якої є обґрунтовані підстави щодо ризику інфікування або поширення нею інфекційної хвороби, у визначеному нею місці (приміщенні) з метою дотримання протиепідемічних заходів на основі зобов'язання особи
<i>medical care</i> – administration and delivery of healthcare by professionals	<i>медична допомога</i> – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами

3.2 Способи термінотворення та проблеми перекладу англомовних медичних термінів

Валуєва Н. М., проводячи аналіз багатокomпонентних медичних словосполучень, називає такі труднощі: «безпосередньо медичні терміни (узусні особливості вживання терміну), епоніми й багатокomпонентні терміни, псевдоінтернаціоналізми, використання абревіатур й скорочень, дублетність, явище синонімії й полісемії, різниця у значеннях афіксів у мові оригіналу й перекладу, відсутність словникових відповідників тощо» [6, с. 267].

Афіксація та словоскладання, як одні із найпоширеніших способів словотворення, у тому числі і термінотворення, широко досліджувалися багатьма авторами. Ми можемо додати невеликий приклад застосування їх на основі наукової доробки Huan Luo, в якій було проведено дослідження використання в англійських та китайських веб-текстах неологізмів, пов'язаних з COVID-19 Luo Huan [65]. Серед інших було зазначено перелік найбільш уживаних слів, поданий у наступному списку :

1 covid-19	12 covid-positive
2 covid	13 covid-secure
3 pre-covid	14 covid-free
4 covid19	15 covid-induced
5 covid-related	16 anti-covid
6 post-covid	17 non-covid-19
7 covid-19-related	18 covid-19-induced
8 post-covid-19	19 cacovid
9 covid-safe	20 covid-era
10 pre-covid-19	21 anti-covid-19
11 non-covid	22 covid-hit

Як видно зі списку, з 22 позицій 8 (тобто 36%) створено способом афіксації (за допомогою префіксів *pre-*, *post-*, *non-*, *anti-*) та 10 позицій (45%) словоскладанням з основним словом *covid*.

Одним із найпродуктивніших за обсягом способом словотворення в медичній термінології є використання метафори. Терміни-метафори використовуються у науковій медичній літературі, фахових публікаціях, у фармацевтичній галузі, в інструкціях до медичних препаратів. Основну масу цих термінів людство використовує з давніх давен. Номінативна основа цих термінів ґрунтується на прадавньому принципі називати медичні терміни, орієнтуючись на подібності до речей, предметів оточуючого середовища, що іноді має достатньо примітивний характер. З часом образність метафор втрачається, вони отримують характер стилістично-нейтральний, фіксуються у медичних словниках і довідниках, і у тому числі у сучасній довідниковій літературі. Метафорами прийнято називати «слова чи словосполучення, вжиті в переносному значенні для позначення якогось поняття в медичній термінології за подібністю певних ознак» [23]. На думку авторів статті, є два способи передачі метафор: «1) метафоричним словом: *abdominal ring* – пахове кільце; *axon hillock* – аксонний горбик; 2) неметафоричним словом: *abrasion spoon* – кюретка; *agar plate* – шар живильного середовища» [там само].

«Метафоризація медичних термінів в англійській та українській мовах часто співпадає, і багато метафор мають прямі відповідники у двох мовах» [23].

Надамо приклади метафор, обрані методом довільної вибірки з навчального посібника «Міжнародна анатомічна термінологія» [96] у вигляді таблиці.

Приклад	Латинська назва	Український еквівалент	Англійський еквівалент	Стор.
1.	Fossa pterygoidea	Крилоподібна ямка	Pterygoid fossa	29
2.	Fossa scaphoidea	Човноподібна ямка	Scaphoid fossa	29
3.	Labirintus ethmoidalis	Решітчастий лабіринт	Ethmoidal labyrinth	32
4.	Sulcus lacrimalis	Сльозова борозна	Lacrimal groove	33
5.	Tuberculum posterius	Задній горбок	Posterior tubercle	37
6.	Promontorium	Мис	Promontory	38
7.	Processus coracoideus	Дзьобоподібний відросток	Coracoid process	41
8.	Radius	Променева кістка	Radius	42
9.	Fossa coronoidea	Вінцева ямка	Coronoid fossa	42
10.	Os lunatum	Півмісяцева кістка	Lunate	43
11.	Os pisiform	Горохоподібна кістка	Pisiform	43
12.	Cementum	Цемент	Cement; Cementum	54
13.	Alveoli dentales	Зубні комірки	Dental alveoli	60
14.	M. splenius	Ремінний м'яз	Splenius	72
15.	R. intermedius	Проміжна гілка	Intermediate branch	162
16.	Cisterna cerebello-medullaris posterior; Cisterna magna	Задня мозочково-мозкова цистерна; Велика цистерна	Posterior cerebello-medullary cistern; Cisterna magna	193
17.	Columnae griseae	Сірі стовпи	Grey columnus	196
18.	Substantia alba	Біла речовина	White substance	197
19.	Myelencephalon; Medulla oblongata; Bulbus	Довгастий мозок; Цибулина	Myelencephalon; Medulla oblongata; Bulbus	200
20.	Corona radiata	Променистий вінець	Corona radiata	241

В основі зазначених термінів покладені латинські та грецькі слова, наприклад:

promontorium (мис) – від лат. *promontorium* «мис»;

processus coracoideus (дзьобоподібний відросток) – від гр. *κόραξ* «ворона»;

os lunatum (півмісяцева кістка) – від лат. *luna* «місяць»;
alveoli dentales (зубні комірки) – від лат. *alveolus* «коритце, комірка»;
M. splenius (ремінний м'яз) – від гр. *splēnion* «бандаж, ремінь»;
cisterna cerebello-medullaris posterior (задня мозочково-мозкова цистерна)
– від лат. *cisterna* «водойма, резервуар».

Деякі приклади із зазначеної вибірки (7, 12, 15, 16, 17, 18, 19) є яскравою демонстрацією термінологічної полісемії, оскільки за межами контексту медичного спрямування означали би предмети, явища зовсім інших галузей і сфер життя людини, та і зовсім не сприймалися би як терміни, наприклад: *мис*, *цемент*, *велика цистерна*, *проміжна гілка*, *сірі стовпи*, *біла речовина*, *цибулина*.

Два приклади із запропонованої вибірки (9, 20), а саме *Fossa coronoidea* (вінцева ямка) та *Corona radiata* (променистий вінець) (враховуємо зацікавленість темою *коронавірусу*) демонструють синонімічність україномовного терміну, оскільки обраним варіантом є слово «вінець», синонімічне до слова «корона».

Метафоризацію у медичній сфері пояснює можливість ефективного сприйняття людиною відомих їй фактів стосовно знайомих об'єктів оточуючого середовища, ці об'єкти реально існують в повсякденному житті.

Згадуючи латинські та грецькі витоки походження медичних термінів, зазначимо таку інформацію щодо основних термінів.

Термін *epidemic* «епідемія» походить від грец. *επί* – «серед» і грец. *δemos* – «народ».

Що ж стосується терміна «пандемія», то вартою уваги вважаємо етимологію цього терміна, представлену Бабелюк О.А., а саме: «термін *pandemic* є термінологічним гібридом, створеним Дж. Мільтоном та вперше вжитим на сторінках його роману «Втрачений рай» (1667 р.). Слово є результатом злиття слів *epidemic* та *pantheonium* (пекло), а тому несе в собі негативні конотації. На противагу цьому термін *epidemic*, за Гіппократом, хоча і пережив кілька семантичних зсувів, так і залишився стилістично нейтральним» [1] (*курсив – наш*).

Іншою стороною метафоризації можна назвати використання медичних термінів поза межами медичного контексту. В економіці, політиці, у публіцистичному дискурсі, в інтернет-просторі, у соціальних мережах широко застосовуються фрази, які містять медичні терміни, такі як *headache*, *magic pill*, *cancer*, *ulcer* та ін. (*головний біль суспільства в...*, *ракова пухлина економіки...*, *не будь такою язвою!*, *в мене немає чарівної пігулки...*). Вживання метафоричних перенесень термінів унаочнює як унікальні, так і ідентичні риси носіїв різних мов. Але для перекладача це ставить додаткові завдання, оскільки крім фахової компетентності, він повинен ще й розуміти місцеві, регіональні, корпоративні тощо лінгвістичні тонкощі носіїв різних мов. «Асоціативна база метафоричного переносу може відрізнятися в українській та англійській мовах» [23]. Так, навряд чи для англійського лікаря буде зрозумілою фраза щодо «середньої температури по палаті», яку іноземний лікар при дослівному перекладі цілком природно зрозуміє як конкретний температурний показник, існування якого в реальності важко було б пояснити, в той час як для вітчизняного фахівця ця фраза є достатньо зрозумілою, такою, що має конотативний характер від гумористично-саркастичного до емоційно-знебарвленого в залежності від контекста.

Як ми вже зазначали, однією із проблематичних рис медичної термінології є проблема полісемії. На думку Подаваленко А.П. та його співавторів «в сучасній епідеміологічній термінології спостерігається полісемічність (багатозначність) термінів, особливо у групі інфекцій дихальних шляхів» [37, с. 143]. Автори публікації зазначають, що у медичній практиці «активно використовують декілька різних термінів для визначення механізму передачі збудників інфекцій дихальних шляхів – «крапельний», «повітряно-крапельний», «повітряний», «аерозольний», «аспіраційний» та «аерогенний» [37, с. 142-143].

У досліджуваних матеріалах, а саме у «Керівництві з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України від 18 березня 2022 р.» ми виділили таке визначення зазначеного механізму: «*the excretion of respiratory droplets from*

infected individuals» («виділення респіраторних крапель від інфікованих осіб») [93; 103]. Ми вважаємо що зміст перекладу є достатньо коректним, але порівняно з прикладами, представленими у публікації «Поняття та терміни в сучасних уявленнях про епідемічний процес», вважаємо, що варіант термінологічного словосполучення у досліджуваному матеріалі є дещо нетиповим, не досить зручним для використання у вітчизняній медичній практиці і містить більшу кількість компонентів. Мабуть, більш доцільно було б використати термін, запропонований Подаваленко А.П. та його співавторами, а саме ««аерозольно-аспіраційний» механізм передачі збудників інфекцій дихальних шляхів» [37, с. 146]. На нашу думку зазначений термін дійсно може бути імплементований в сучасну систему медичної термінології.

Значну частину медичної мови становлять терміни-епоніми, які зазвичай використовують для позначення хвороб, симптомів і синдромів, методів лікування, обстеження, інструментарію, обладнання і т.і. Але вищезазначене не було предметом нашого дослідження і відповідно в тестах опрацьованих матеріалів термінів-епонімів ми не знайшли. У досліджуваних матеріалах («Сортувальні шкали») ми зустріли лише один термін-топонім, **Шкала коми Глазго (Glasgow Coma Scale, GCS)** («шкала для оцінки порушення свідомості та коми у дітей від чотирьох років та дорослих; розроблена у 1974 р. в університеті міста Глазго, Шотландія») [102].

Ми вже зазначали, що серед вимог до медичного терміна є вимога лаконічності із обов'язковим забезпечення точності інформації перекладеного тексту. Враховуючи багатоконпонентність та структурно-семантичну складність медичних терміносполучень, постає питання скорочення терміна за умови збереження його змісту. Таким способом словотворення є аббревіація, що відбувається за рахунок об'єднання скорочених (усічених) основ (або їх частин) двох або групи лексичних одиниць.

Абревіації та створенню можливої її класифікації присвячували свої публікації багато дослідників. Нам видається цікавим звернути увагу на

практичне застосування абрєвіації на прикладах алгоритмів надання медичної допомоги та сортувальних шкал.

Алгоритм **ABCDE** використовується для оцінки «стану нестабільного хворого, який перебуває в критичному стані» [71, с. 29]. В алгоритмі відбивається послідовність проведення певних оперативних дій, включаючи проведення аналізу стану хворого та прийняття рішень щодо усунення або корекції загрозливих для життя факторів, і основною метою ведення цього протоколу є фактор часу, тобто швидкість проведення зазначених дій.

Ця абрєвіація є літерною, п'ятикомпонентною, кожна літера відповідає першій літері головного слова з певного набору дій:

A (AIRWAYS, прохідність дихальних шляхів).

B (BREATHING, дихання).

C (CIRCULATION, кровообіг).

D (DISABILITY, оцінка неврологічного статусу).

E (EXPOSURE, зовнішній вигляд) [71, с.29-31].

Фонетично абрєвіатура алгоритму ABCDE звучить як *початкові* букви англійської абетки (алфавітизм), цей факт має ознаки когнітивно-прагматичної функції, оскільки сам алгоритм також є *початковим* етапом в послідовності проведення аналізу медичної ситуації.

Установчими медичними документами України зазначений алгоритм розглядається як «схема первинного огляду пацієнта» [92, с. 5].

Алгоритм **FAST** використовується для оцінки стану хворого з підозрою на інсульт.

F «Face (обличчя: Посміхнись! – асиметрія міміки (м'язів обличчя); при інсульті постраждалий не зможе цього зробити. Кут губ опущений, обличчя перекошене. «Посмішка» асиметрична).

A Arms (руки: Підними руки! – попросіть хворого підняти обидві руки: асиметрія рухів кінцівок).

S Speech (розмова: Поговори зі мною! – ставте питання, на які потрібна зв’язна відповідь: яка його адреса, що трапилося. «П’яне мовлення»: незрозуміле, уповільнене).

T Time (час: Подзвонити у швидку! швидкість надання медичної допомоги)» [там само, с. 38].

Ця аббревіатура також є літерною, чотирикомпонентною, також в основу покладено перші літери головних слів алгоритму послідовних дій, але на противагу попередньому прикладу промовляється як одне слово «*fast*», що в перекладі з англійської означає «швидкий», тобто ознакою когнітивно-прагматичної функції в даному випадку є змістове поняття, а саме швидкість надання медичної допомоги, тобто зазначена аббревіатура є акронімом.

Алгоритм **MARCH** є складовою арсеналу тактичної медицини НАТО (TCCC – Tactical Combat Casualty Care). «Алгоритм визначає пріоритети і порядок дій в наданні допомоги пораненому» [104; 105]. Іноді зустрічається інше написання алгоритму – **M.A.R.C.H.**

Його етапами є:

M (Massive bleeding) – Масивна кровотеча.

A (Airway Management) – Управління дихальними шляхами.

R (Respiration) – Дихання.

C (Circulation) – Циркуляція.

H (Head injury / Hypothermia / Hypovolemia) – Травма голови / Гіпотермія / Гіповолемія.

Як і в попередніх прикладах це літерна п’ятикомпонентна аббревіація (українською вимовляється як 4-літерна), складена з перших літер основних слів.

Зазначений алгоритм надання медичної допомоги пораненим з початком воєнних дій став широко відомий в Україні завдяки практичним тренінгам, які проводилися і проводяться як натівськими фахівцями за допомогою залучених перекладачів, так і вітчизняними фахівцями, які пройшли відповідні навчання і підготовку. За даними АрміяInform алгоритм MARCH був адаптований фахівцями НАТО для українців. «В інтерпретації наших фахівців він має назву

«**КоЛеСо**», що розшифровується як «Кров – легені – серце»» (в даному прикладі аббревіація також є акронімом). Причиною стало адаптування незвичної для українського загалу аббревіації, «щоб було легше орієнтуватися в назві кожного етапу, а не пригадувати у стресовому стані, як буде англійською масивна кровотеча (massive bleeding) або прохідність дихальних шляхів (airways), дихання (respiration), кровообіг (circulation), переохолодження/травма голови (hypothermia/had injury)» (див. Додаток Г).

У діючому протоколі щодо Екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі зазначена аббревіація шкали оцінки болю – **FLACC** (п'ятилітерна аббревіація):

F – Face = обличчя,

L – Legs = ноги,

A – Activity = рухова активність,

C – Cry = плач,

C – Consolability = піддатливість заспокоєнню [92, с. 6].

Там само подано схему збору анамнезу **SAMPLE** (шестилітерна аббревіація):

S – Signs/symptoms = симптоми, описані пацієнтом або помічені порушення, про які можна запитати,

A – Allergies = алергія (на ліки, інші хімічні речовини, отрути комах),

M – Medication = лікарські засоби, що приймає пацієнт,

P – Past and present illnesses of significance = перенесені та наявні хвороби,

L – Last food and drink = останній прийом їжі та напоїв,

E – Events leading up to the patient's presentation = події, що призвели до випадку [там само].

Так само, як і FAST, SAMPLE є акронімом (в перекладі з англійської *зразок, вибірка*).

Ще один приклад алгоритму **ATMIST** подано у Додатку Д.

Поняття «сортувальні шкали» бере свій початок з кінця 70-х років минулого століття, запроваджене було у США. Причиною його появи є ситуації,

коли «в більшості країн надання догоспітальної допомоги проводиться середнім медичним персоналом, парамедиками, співробітниками поліції або пожежниками, з'явилася необхідність оцінки тяжкості постраждалих по обмеженій кількості інформативних і, разом з тим, простих, легко визначаємих і однозначно трактованих ознак» [71].

Одним з таких методів є алгоритм **START** (Simple Triage and Rapid Treatment). Введений він був «у 1983 році експертами Пожежного департаменту м. Ньюпорт-Біч у Каліфорнії», і пізніше стане найпоширенішим первинним сортувальним алгоритмом у ситуаціях техногенних, природніх катастроф і надзвичайних ситуацій, зі значною кількістю потерпілих. Назви сортувальних шкал – **START, SORT, SIEVE** («сито») – говорять самі за себе [там само].

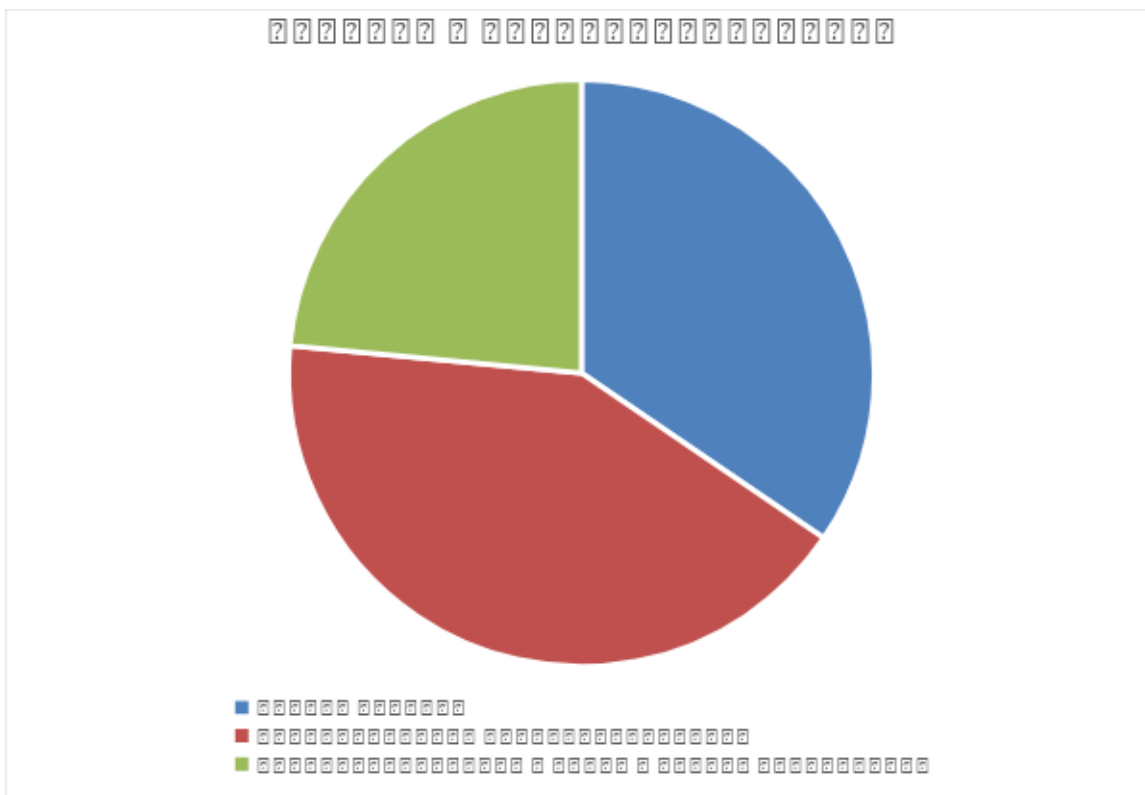
Всі описані нами приклади алгоритмів діють як «мнемонічні» інструкції щодо виконання послідовних дій надання медичної допомоги. Головними причинами появи їх є значна економія часу, яка забезпечує високу оперативність надання екстреної медичної допомоги та злагодженість роботи команди медиків, план дій яких розписаний не лише похвилинно, а іноді й посекундно.

Як зазначають лінгвісти-дослідники, у тому числі і Бабелюк О. А., назва COVID-19 і збудник, що визвав цю хворобу, також є складними аббревіаціями: «SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2), термін COVID-19 = COronaVirus Disease-2019 утворений способом телескопії трьох усічених основ та року першої фіксації цієї хвороби. До слова, такий спосіб творення неологізмів відомий також під назвами злиття, стягнення, вставний словотвір, гібридизація та контамінація тощо» [1, с. 8-9].

Особливістю терміна coronavirus, або COVID-19, є також його полісемічність, оскільки він позначає «не тільки сам вірус, але й хворобу, яку він спричиняє» [там само].

В нашій роботі ми досліджували англомовний і україномовний варіанти «Керівництва з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022». За нашими підрахунками, з опрацьованої вибірки медичних

термінів і терміносполучень (див. Додаток А) відсоток простих (однослівних) термінів складає 34,5% (28 позицій з 82), терміносполучень з двох слів – 42% (34 позиції), трьох і більше компонентних терміносполучень – 19 (23,5%), тобто прості терміни зазначеної вибірки складають третину від усієї кількості медичних термінів документа. Подамо це схематично.

В зазначеному документі ми знайшли лише декілька пар синонімів в україномовному перекладі, вважаємо цей факт позитивним.

На деяких моментах ми б хотіли зупинитись (приклади Додатку А).

Приклад 7:

Терміносполучення «*community-based approaches*» в україномовному перекладі подано як «*підходи, засновані на громаді*». Вважаємо, що більш доречним було б перекласти як «*підходи, орієнтовані на громаду*».

Приклад 21:

Термін «*evidence-based practice*» перекладений як «*практика, заснована на доказах*». Вважаємо більш милозвучним використати сталий термін «*доказова медицина*».

Приклад 53:

Термін «*psychological first aid (PFA)*» в англomовному тексті використовується декілька разів, завжди з абрeвіатурою, в перекладі абрeвіатура (PFA) вилучена: «*перша психологічна допомога*»

У прикладах 10 та 59 вважаємо другий варіант кожного терміна менш доречним.

Приклад 10:

Термін «*contact tracing*» має два варіанти в українomовному тексті – «*відстеження контактів*» та «*контактне відстеження*».

Приклад 59:

Термін «*reception centre*» має два українomовні варіанти в тексті – «*приймальний центр*» та «*приймний центр*».

Прокопенко А. В., Шевченко А. у своїй статті зазначають назви відомчих медичних організацій в якості категорій медичних текстів, подаючи приклади: «*names of organizations: Research Institute of Pharmacology and Regenerative Medicine – Науково-дослідний інститут фармакології та регенеративної медицини (НІФіРМ), World Health Organization (WHO) – Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ)*» [66, с. 59].

Ми в Додатку Б також представили терміни – назви установ і відомств досліджуваного «Керівництва з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022». Більшість назв установчих організацій в тексті документу представлені або тільки абрeвіацією, або назвою в парі з абрeвіацією. Позицій всього 9.

Одна позиція (Приклад 4) поданий повною назвою організації, без абрeвіації що в англійському, що в українському варіантах.

Одна позиція (Приклад 7) в українomовному варіанті подана англійською абрeвіацією без змін.

А от на двох позиціях (приклади 2 та 5 Додатку Б) хотілося б зупинитися.

Приклад 5.

«the European Economic Area (EEA)» зустрічається лише 4 рази в тексті, 2 рази в україномовному перекладі аббревіація подається як «Європейська економічна зона (ЄЕЗ)», а два рази аббревіація зазначена як «ЄЕП», тобто це аббревіація до «Європейського економічного простору».

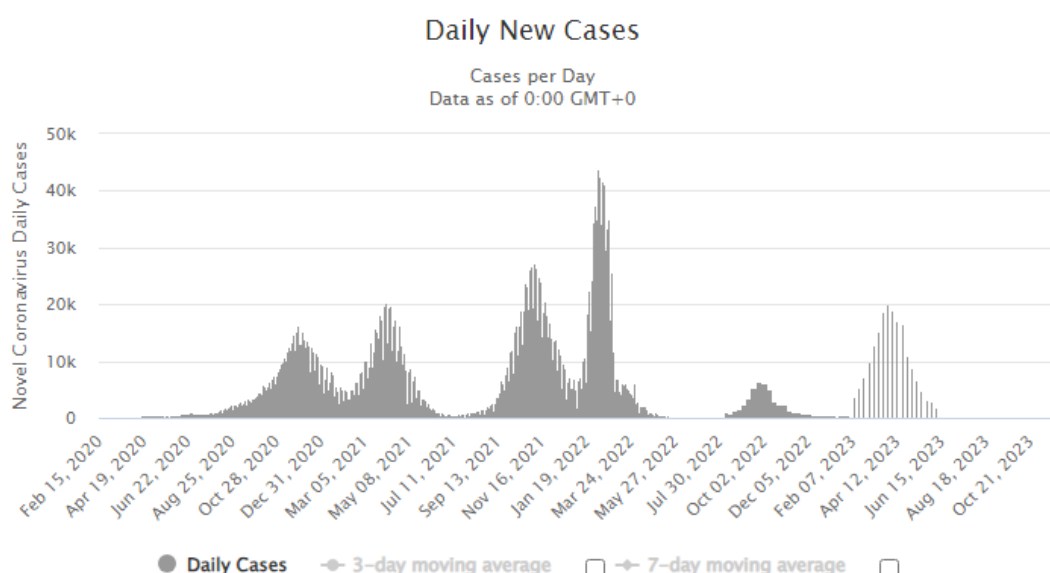
Приклад 2.

В тексті «the European Centre for Disease Prevention and Control, ECDC» зустрічається 14 разів. Україномовна назва не викликає сумніву «Європейський центр профілактики та контролю захворювань», а ось аббревіації були задіяні такі: ЄЦПКЗ – 2 рази, ЄЦЦК – 5 разів, ECDC – 7 разів.

3.3 Проблеми перекладу англomовних медичних термінів у вітчизняному просторі на сучасному етапі

Ситуація з пандемією показала необхідність і важливість співробітництва України зі Всесвітньою організацією охорони здоров'я, діяльність якої співпадає із задачами і пріоритетами в галузі суспільного здоров'я. Станом на листопад Ситуація з Covid-19 в Україні з початку оголошення епідемії представлена на діаграмі з сайту *worldometers* [107]

Daily New Cases in Ukraine

До складу ВООЗ входить 194 країни, вона має 6 основних представництв Україна стала членом цієї організації у 1948 році, своє співробітництво з ВООЗ Україна здійснює «переважно через Європейське регіональне бюро (ЄРБ) згідно з рамковими дворічними угодами, що укладаються між Україною та ЄРБ» [90]. ВООЗ є головним координатором у світовій боротьбі з пандемією COVID-19 відіграє ВООЗ. Проблемою у співпраці України з ВООЗ є те, що основні документи світової організації офіційно подаються лише шістьма мовами, і тому забезпечення актуальної інформації ВООЗ повинно супроводжуватися вчасним, точним, адекватним, науковим, фаховим перекладом українською мовою.

У спільному документі «Пріоритети у відновленні системи охорони здоров'я України», прийнятому 28 грудня 2022 р. обговорювалося загальне бачення та конкретні шляхи «відновлення системи охорони здоров'я України» на наступні 18-24 місяці, а саме:

«надання послуг — пошук можливостей для якнайшвидшого відновлення пріоритетних медичних послуг, забезпечивши при цьому подальше впровадження реформи системи охорони здоров'я Урядом України;

капітальні інвестиції — визначення можливих критичних рішень і компромісів, що стоять перед Урядом та його партнерами, які слід враховувати при плануванні великих інвестицій у відновлення та реконструкцію, що матимуть довгостроковий вплив на систему охорони здоров'я;

фінансування системи охорони здоров'я — визначення пріоритетів у фінансуванні для продовження надання основних послуг в умовах складної макрофінансової ситуації, при цьому намагаючись отримати кращі результати від наявних коштів;

зміцнення інституцій — підтримка функціонування центральних і місцевих державних органів у сфері охорони здоров'я, відповідальних за розроблення та впровадження політик, контроль та управління системою охорони здоров'я» [98].

Документом окреслюється саме головні шляхи дій, а конкретні завдання України повинні «бути комплексно охоплені національними планами» [там само].

Відповідно до планів діяльності ВООЗ на найближче майбутнє, оголошених на Глобальному біосамміті 28 листопада 2023 р., є необхідність ухвалення «Міжнародної угоди про запобігання пандемії та готовність до неї. У документі визначатимуть цілі та принципи для боротьби з пандемією. Зокрема, обговорюється, що країни-члени будуть проводити моніторинг та обмінюватися даними, щоб вчасно виявити нову хворобу та розробити спільний план реагування» [77].

Ситуація з епідеміями у світі може змінитися будь-якої миті. Так, ВООЗ 22 листопада цього року звернулася до Пекіна стосовно проханням надати додаткову епідеміологічну та клінічну інформацію про потенційно тривожний сплеск респіраторних захворювань і пневмонії у дітей на Півночі Китаю. Після цього запиту ситуація стала актуальною на світових шпальтах, і відповідно знову привертатиме увагу перекладачів до актуальної подачі інформації вітчизняним засобам масової інформації.

Також актуальність перекладацької діяльності пояснюється вкрай необхідним залученням іноземних фахівців для забезпечення медичної допомоги, яку отримує Україна внаслідок масштабного вторгнення російських військ на наші території. «Внаслідок інтенсивних бойових зіткнень на Сході України при значній кількості поранених та хворих, чисельність яких сягнула понад 34 тисячі, постала задача розробки та широкого впровадження новітніх технологій діагностики та лікування бойової патології, зокрема, хірургічної, терапевтичної, психічної і особливо вогнепальної бойової травми та її наслідків за відсутності досвіду, обладнання та спеціального інструментарію» <https://armyinform.com.ua/2020/05/16/za-chas-vijny-vijskovi-medyku-ta-naukovczi-rozroblyly-ponad-50-vynahodiv-ta-novyh-metodiv-likuvannya-poranenyh/>

22 листопада парламент України схвалив проект закону №9432 про застосування англійської мови в Україні, який передбачає обов'язковість знання

англійської мови серед чиновників, членів державних установ, організацій, зобов'язує використання англійської мови при звертанні іноземців щодо надання медичної допомоги в Україні. Це дещо покращить ситуацію щодо розуміння англомовного, у тому числі медичного дискурсу. «За даними освітньої платформи «Аксемедін», рівень знання англійської мови серед українських лікарів становить менш як 8%. Це унеможлиблює споживання новітнього медичного контенту з оригінальних джерел, переважно американських та європейських, що призводить до відставання в знаннях відносно світової медичної спільноти та до збільшення медичних помилок» [77]..

Важливою в цьому напрямку програма «Англомовний лікар» від фонду «Здоров'я українського народу», «у межах якої понад 10 тисяч лікарів зможуть безкоштовно пройти базовий курс англійської мови» [77]..

Висновки до Розділу III

Під час роботи над III розділом ми визначали основні завдання і проблеми, які виконує перекладач медичних текстів. Фахівець з перекладу повинен достатньо впевнено володіти не лише загальноживаною лексикою обох мов, а й орієнтуватися в специфічній медичній мові. З цього приводу є два шляхи: або медичний працівник опановує знання мови-транслятора, або фахівець-перекладач набуває досвіду у вивченні медичних знань, фаховий переклад яких він планує здійснювати. Оскільки медичні терміни мають низку особливостей, таких як полісемія, синонімія, хибні друзі перекладача, багатозначність термінів і терміносполучень, то перекладач медичних текстів має постійно працювати над поповненням свого лінгвістичного медичного вокабуляру.

Ми досліджували медичну термінологію на матеріалах у тому числі документів ВООЗ та ковід-глосарії в галузі охорони громадського здоров'я, яка внаслідок епідемії коронавірус стала актуальною і необхідною.

Достатньо уваги у цьому розділі ми присвятили аббревіатурам, у тому числі мнемонічним алгоритмам надання медичної допомоги. Вважаємо, що цей напрямок термінотворення має перспективи розвитку, і відповідно, дослідження.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В процесі роботи над нашим дослідженням ми виконували поставлені завдання. Було опрацьовано теоретичну базу щодо виникнення, розвитку, визначення особливостей медичного дискурсу. Була визначена пріоритетність англomовного медичного дискурсу в сучасних глобалізованих умовах. Особливого поштовху для визначення ролі англomовного медичного дискурсу надала епідемія COVID-19, що обумовлюється лідируючою роллю англійської мови в епідемічному дискурсі. Пояснюється це тим, що основний загальний керівних, контролюючих, дорадчих документів, постанов, резолюцій, рішень, інструкцій, рекомендацій, основні канали щоденного моніторингу ситуації щодо епідемії у світі проводилися англійською мовою

Своїми документами у травні 2023 р. ВООЗ сповістила про завершення гострої фази епідемії, але епідеміологічна ситуація все одно залишається достатньо серйозною. Спалах захворюваності пневмонією серед китайських дітей та підлітків у листопаді нинішнього року знову актуалізував дискурс щодо епідеміологічної ситуації у світі.

Ситуація в Україні значно ускладнена розпочатою агресією російської федерації на території України. Широкомасштабне вторгнення визвало хвилі переміщення значних груп населення з окупованих та понівечених територій у більш спокійні регіони та за межі країни. Складна гуманітарна ситуація в багатьох регіонах країни, необхідність вести військові дії, постійні обстріли та бомбардування територій, спроби розбити енергосистему країни відбиваються на житті усіх українців.

Ми досліджували важливість перекладу медичних текстів в епоху коронавірусу. Ситуація з епідемією показала важливість бути свідомими глобальної ситуації в світі, важливість своєчасного отримання інформації для забезпечення нормальної епідеміологічної обстановки, функціонування усіх органів охорони здоров'я. Значну роль у супроводженні цього процесу, у забезпеченні дискурсу між представниками різних галузей у тому числі відіграють і перекладачі. Курс

країни на підвищення статусу англійської мови в Україні є достатньо позитивним, але станом на сьогодні професія перекладача є затребуваною і актуальною.

Перед нашим суспільством стоїть багато завдань. Ми вбачаємо перспективу у збільшенні перекладацьких послуг та подальшому залученні перекладачів англійськомовних медичних текстів за такими напрямками:

- використання медичних інструментів, інвентарю, обладнання, засобів індивідуального захисту, засобів надання медичної допомоги, які поступають в Україну з-за кордону в якості гуманітарної допомоги, (постає необхідність перекладу інструкцій, керівництв з користування тощо);
- реабілітаційні заходи, організація робіт з протезування, діагностичні та відновлювальні медичні процедури, соціальна та психологічна реабілітація (значна частина зазначеної діяльності проводиться за межами України або із залученням іноземних фахівців у наших медичних закладах);
- заснування та організація в Україні інституту помічника ветерана, перед якими в тому числі будуть поставлені завдання спілкування з іноземними партнерами стосовно методів діагностики, лікування, профілактики та реабілітації.

Я, *Шуменко Олександр Олександрович*, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «*Англійськомовна медична термінологія: перекладацький аспект*» виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабелюк О.А., Дідух Л.І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. Випуск 7. 2020. С. 3-15. С. 5-12 DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/elt3.1>
2. Баранова С.В., Сусіденко Є.М. Відтворення особливостей науково-технічного тексту в перекладі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського*. 2020. Том 31 (70), № 2, Ч. 2. С. С. 243–248. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-2/42>.
3. Бацевич Ф. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник Нац. ун-ту «Львів. політ»*. Серія «Проблеми української термінології». 2002. № 453. С. 30–34.
4. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад. Навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. 232 с.
5. Боцман А.В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англomовних інструкцій до вживання лікарських препаратів): автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / А.В. Боцман. К., 2006. 20 с.
6. Валуєва Н. М. Структурно-семантичний аналіз багатокomпонентних англomовних термінів-словосполучень // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2022 № 58. С. 264-268. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.59>
7. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу): автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / С.В. Вострова. К., 2003. 20 с.

8. Германович Г.О. Медичні терміни зі соматичними компонентами в сучасній українській мові: дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – Українська мова. 2021. 319 с.

9. Гриценко Є.М. Англомовна медична термінологія в підготовці сучасних лікарів // *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю 25 березня 2021 року*. УМСА, Полтава, 2021. С. 71–72.

10. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К., 2000. 218 с.

11. Єгорова О.І., Козлова Ю.В. Системно-функціональні особливості пандемійного лексичного кластера англійської мови. *«Південний архів» (філологічні науки)*. 2021. №85. С. 85–88. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-85-13>.

12. Єнчева Г.Г., Семигінівська Т.Г. Переклад нормативних документів всесвітньої організації охорони здоров'я: термінологічні аббревіатури та акроніми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021 № 47 том 3. С. 115-119.

13. Ісаєва О., Назаренко-Крейн Т. Лінгвостилістичні особливості медичної термінології української та англійської мов. *Науковий вісник Ужгородського університету, 2019. Серія: Філологія*. Випуск 1 (41). С. 66-70. DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).66–70.

14. Заліпська І.Я. Сучасна медична термінологія: проблема класифікації. *Studia linguistica : збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2020. Вип. 17. С.61–74.

15. Застріжна Л.В. Лексико-семантичні та структурно-граматичні особливості англійської медичної термінології // *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : Зб. статей III Міжнар. наук.- практ. конф.* Полтава : Астроя, 2018. С. 87–91.

16. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
17. Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М. Теорія та практика перекладу: підручник. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.
18. Козоріз І. С., Куцак А. Ю. Англійська медична термінологія та її функціонування в текстах різних стилів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018 № 37 том 4 С. 52–54.
19. Козуб Г., Джа Сахіл Кумар. Витоки медичної термінології у системі мовної підготовки майбутнього лікаря. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 56, том 4, 2022. С. 55-60.
20. Косенко А.В. Основні характеристики англійської медичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія «Філологія»*. 2015. Вип. 18. Том 2. С. 68–70.
21. Краєвська Г. П. Українська мова як засіб професійного спілкування медика (актуальні проблеми сучасного медичного термінознавства). Навчальний посібник. Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова. Вінниця – 2016. 48 с.
22. Крамар В.Б., Баранець І.М. Аспекти перекладу англійських медичних метафоричних термінів українською мовою. Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка. 2019. 5 с.
23. Крижко О.А. Особливості терміна як основної одиниці терміносистеми. *Studia linguistica : збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2008. Вип. 1. 2008. С.62–68.
24. Кушнір І. Дискурсивний підхід у системі навчання української мови іноземних студентів медичних спеціальностей // *Освітологічний дискурс*, 2020, № 3 (30). С. 37-52.

25. Литвиненко Н.П. Медичний дискурс як предмет вивчення у процесі мовної підготовки майбутнього лікаря // *Badania naukowe. Teoria i praktyka*. С.68–70 *Научные исследования. Теория и практика.* \ *Badania naukowe. Teoria i praktyka*. 29.08.2012 -31.08.2012 Вроцлав\Wrocław <http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/pages/view/929>
26. Литвиненко Н.П. Дослідження медичного дискурсу у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. *Мовознавство*. 2009. №17: 143–152.
27. Левченко В.М., Перхач Р.-Ю.Т. Медична термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений*. №9 (97). 2021. С.115–118.
28. Макаренко Ю. Г., Ткаченко І. В. До проблеми перекладу медичних термінів в науковому англomовному медичному тексті. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип.21, Том 2. С.268–271.
29. Медвідь О.М., Вашист К.М., Стеценко О.П. Структурно-прагматичні патерни англomовних номінацій лікарських засобів. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Серія Філологічні науки*. 2020. Вип. 187. С. 273–280. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.43>.
30. Місник Наталія, Симоненко Людмила. Про «стан здоров'я» мови медицини (термінологічний аспект). *Термінологія*, 2002; Номер 453. сс. 262–269.
31. Місник Н. В. Формування української медичної клінічної термінології : автореф. дис. канд. філол. наук / М. В. Місник. – К., 2002. – 20 с.
32. Перебийніс Б.С. Деякі закономірності в розвитку термінологічної лексики. *Мовознавство*. 1994. №4. С. 3.
33. Поворознюк Р.В. Дискурс епідемій як проблема перекладу // *Advanced Linguistics 3 / 2019*. С. 60-66.

34. Поворознюк Р.В. Етноспецифічні аспекти перекладу англомовних медичних текстів. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 47(2). С. 154–162.
35. Поворознюк Р.В. Теоретичні засади англо-українського письмового та усного перекладу медичних текстів : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 515 с.
36. Подаваленко А. П. та ін. Поняття та терміни в сучасних уявленнях про епідемічний процес. «Врачеб. дело». 2019, № 1–2. Сер. Медичні поняття та терміни. С. 142-149. DOI 10.31640/JVD.1-2.2019(22).
37. Полюк І. С., Бондар Л. В., Рибчук О. С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72). № 1 Ч. 2. 2022. С. 26–31.
38. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. С. 248.
39. Романова О.О. Спеціальна лексика української мови як об'єкт лінгвістичного дослідження: термін і номен. *Термінологічний вісник*. 2011, № 1. С. 55–62.
40. Семенюк Антонїна, Тригуб Галина, Хникїна Оксана. Особливості перекладу англомовної медичної термінології // *Актуальні питання гуманїтарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]*. Дрогобич : Видавничий дїм «Гельветика», 2023. Вип. 60. Том 5. С.74–82.
41. Сизонов Д.Ю. Термін у системі та поза нею: особливості функціонування медичної термінології в мас-медіа. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2011. Випуск XXIV. Частина 1. С. 393–400.

42. Симоненко Л.О. Українське термінознавство кінця ХХ — початку ХХІ ст. Стан і перспективи розвитку. *Мовознавство*, 2018, № 3. С. 39–47.

43. Сікорська О., Ханецька А. Становлення та проблематика української медичної термінології // *Лінгвоекотологія: мова медицини: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22 - 23 лютого 2023 року* / наукова редакторка Тетяна Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. С. 128-134.

44. Снітовська О.Й. Медична термінологія англійських текстів інструкцій медичних препаратів та відтворення її в українських. *Записки з романо-германської філології*. Вип. 2 (39). 2017. С. 108–117.

45. Стацюк Р.В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2016. Вип. 5 (2). С. 112–116.

46. Стаховська Н. Термін як елемент системи мовного вираження спеціальних понять // *Українська термінологія і сучасність: зб. наук. пр.* / відп. ред. Л.О.Симоненко. К., 2001. Вип. IV. С. 277–280.

47. Стегніцька Л.В. Розвиток і становлення англійської медичної термінології в аспекті мовної періодизації // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 40. том 2. С. 81-85.

48. Ткач А.В. Словотвірна ідентичність/варіантність української медичної термінології : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.01; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2009. 20 с.

49. Ткач А.В. Сучасна українська медична термінологія: проблеми та перспективи розвитку С.247-252.

50. Томахів М.В. Англомовний науковий дискурс: сучасний стан та перспективи подальших досліджень. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. Вип. 5. Т.2. С. 154–157.

51. Томіленко Л.М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії: проблеми добору та маркування. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2014. Вип. 10. С. 124–131.

52. Хацер Г. О., Жаворонкова В. В. Структурні особливості англомовної медичної термінології на позначення коронавірусу COVID-19 // Збірник наукових праць «Нова філологія» № 82 (2021). С. 326-332. DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-52>

53. *Чередниченко О.І. Про мову і переклад*. К. : Либідь, 2007. 248 с.

54. Чуланова Г.В., Петренко А.О. Лексико-семантичні групи неологізмів пандемії Covid-19 в англійській мові. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». 2021. №48. С. 131-135. URL: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.17>

55. Шалаєва Г. Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокomпонентних медичних термінів. *АПСНІМ. Серія Мовознавство, літературознавство*. 2014. № 1 (1). С. 90–96.

56. Шевченко І.С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Безугла Л.Р., Бондаренко Є.В., Донець П.М. та ін. Під загальною ред. Шевченко І.С.: Монографія. – Харків: Константа, 2005. 356 с.

57. Юкало В.Я. Мовна компетенція студентів медичних ВНЗ як складник фахової культури майбутнього лікаря / Бурда К. Л., Заліпська І. Я., Зевако В. І., Мельник Т. П., А. М. Пришляк, Саварин Т. В., Юкало В. Я. // *Медична освіта*, №4, 2011. С. 74–76.

58. Galinski C. Terminology and specialized communication / C. Galinski // The international conference on “Professional Communications and knowledge Transfer” (Vienna, 24-26 August 1998). Vienna, 1998. Vol. 1. P 117-131.

59. Derevianchenko N, Lytovska O, Diurba D, Leshchyna I. IMPACT OF MEDICAL TERMINOLOGY ON PATIENTS' COMPREHENSION OF HEALTHCARE. Georgian Medical News. 2018 Nov(284):159-163. PMID: 30618411.

60. Fage-Butler AM, Nisbeth Jensen M. Medical terminology in online patient-patient communication: evidence of high health literacy? Health Expect. 2016 Jun;19(3):643-53. doi: 10.1111/hex.12395. Epub 2015 Aug 19. PMID: 26287945; PMCID: PMC5042046.

61. Khamar Jigish. Tackling the Learning Curve of Medical Terminology: Experience of a Medical Student with a Background in Classical Languages. International journal of medical students Pitt Open Library Publishing. • 2023 | Apr-Jun | Vol 11 | Issue 2. P. 147-149. DOI 10.5195/ijms.2023.1935.

62. Labov W. Sociolinguistic Patterns / W. Labov. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 1972. 344 p.

63. Miyah Y, Benjelloun M, Lairini S, Lahrichi A. COVID-19 Impact on Public Health, Environment, Human Psychology, Global Socioeconomy, and Education. ScientificWorldJournal. 2022 Jan 11;2022:5578284. doi: 10.1155/2022/5578284. PMID: 35069037; PMCID: PMC8767375.

64. Luo, Huan. How has the Coronavirus Pandemic Affected Our Use of Language? A Corpus-based Study of Neologisms and Semantic Shifts in English and Chinese Web Texts. University of Gothenburg/Department of Languages and Literatures. Student essay. 2021. 38 p.

65. Prokopenko A., Shevchenko A.. Translation interpretations of the pharmaceutical terms: English-Ukrainian equivalents. *Filologichni Traktati*. Volume

11, № 1. 2019. Р. 57–63. URL: <http://tractatus.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/7.pdf>

Довідкова література

66. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

67. Гринчишина Д. Англо-український словник / Д. Гринчишина. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 1700 с.

68. Крамар Н. Словник англомовних неологізмів ХХІ століття. — К., 2022, ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 240 с.

69. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

70. Скрипченко І.Т., Данилюк Х.С. Термінологічний словник-довідник з «Домедичної допомоги» для майбутніх правоохоронців [Електронне видання], 2020. 41 с.

71. Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Маркович В.П. та ін. Терміни в системі громадського здоров'я. Термінологічний словник. Перша частина. Ужгород, 2020. 149 с.

72. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник: Близько 33000 термінів. Т.2 Л-Я / За ред. М. Павловського, Л. Петрух, І. Головка; Відп. ред. Л.М. Полюга. Львів, 2007. 788 с.

Інтернет джерела

73. Білецька А.С. Специфіка англійських медичних скорочень. URL: <https://lingvomed.ru/articles/medicinskie-sokrashcheniya-naangliyskom>

74. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).
<https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who>.

75. Заліпська. Сучасна медична термінологія: проблема класифікації
<http://studia-linguistica.knu.ua/suchasna-medichna-terminologija-problema-klasifikacii/>.

76. Зміцнення потенціалу реагування на пандемії: відбувся Глобальний біосаміт 2023. 28 листопада 2023. www.umj.com.ua/uk/novyna-248901-zmitsnennya-potentsialu-reaguvannya-na-pandemiyi-vidbuvsya-globalnij-biosamit-2023.

77. Різванли Н. (2022). Властивості англомовного наукового дискурсу // *Матеріали конференцій МЦНД*. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/19042>.

78. Суспільно-політичні процеси в умовах пандемії: особливості та виклики [Електронне видання] : тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 16 квітня 2021 р.) / відп. ред. А. А. Кравченко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 184 с. DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2021-04-16>.

79. Українських лікарів безкоштовно навчатимуть англійської мови.
<https://shotam.info/ukrainskykh-likariv-bezkoshtovno-navchatymut-anhliyskoi-movy-yak-vziaty-uchast/>

80. Цепенюк Т., Кебало М. Компетентність перекладача фармацевтичних інструкцій // Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: збірник наукових праць (м. Переяслав, 18 березня 2021 року) / Гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав, 2021. 302 с. (Електронна книга).

81. 28 December 2022. Technical document.
<https://www.who.int/ukraine/uk/publications/priorities-for-health-system-recovery-in-ukraine-joint-discussion-paper>

82. Critical preparedness, readiness and response actions for COVID-19, Interim guidance - 24 June 2020. <https://reliefweb.int/report/world/critical-preparedness-readiness-and-response-actions-covid-19-interim-guidance-24-june>.

83. Danica Salazar and Kate Wild. The Oxford English Dictionary and the language of Covid-19. From the book Lexicography of Coronavirus-related Neologisms. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110798081-002/html?lang=en>.

84. Efficacy vs. effectiveness, quarantine vs. isolation, and other often conflated terms in the COVID-19 lexicon. <https://publichealth.jhu.edu/2020/clarifying-covid-19-terminology>.

85. Glossary on the COVID-19 pandemic . <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/publications/covid19-eng.html>

86. International cooperation to ensure global access to medicines, vaccines and medical equipment to face COVID-19. Resolution adopted by the General Assembly on 20 April 2020. <https://rm.coe.int/a-res-74-274-e/16809e40f4>

87. Seble Tadesse, Worku Muluye. The Impact of COVID-19 Pandemic on Education System in Developing Countries: A Review". Open Journal of Social Sciences, Vol.8, No.10, 2020.

88. This guide is an adaptation of "COVID-19. An informative guide. Advice for journalists" originally developed by Pan American Health Organization (PAHO) and available for download at <https://www.paho.org/en/node/70108>. April 2020.

89. World Health Organization. URL: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1

90. Zhang, J., Zhang, J., Wang, K. et al. Should doctors use or avoid medical terms? The influence of medical terms on service quality of E-health. Electron Commer Res 23, 1775–1805 (2023). <https://doi.org/10.1007/s10660-021-09516-6>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

91. Екстрена медична допомога: догоспітальний етап. новий клінічний протокол. 2019. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 05.06.2019 № 1269.

92. Європейський центр профілактики та контролю захворювань. Керівництво з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022.

93. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 29, ст. 228. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.

94. Коронавірусна хвороба COVID-19. Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», 2023. <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19#:~:text=11%20%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F%202020%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20%D0%92%D0%9E%D0%9E%D0%97,response%20actions%20for%20COVID%2D19>.

95. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти). Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І. / За ред. В. Г. Черкасова. Вінниця : Нова книга. 2010. – 392 с.

96. Основи законодавства України про охорону здоров'я. <https://ips.ligazakon.net/document/T280100?an=818049>.

97. Пріоритети у відновленні системи охорони здоров'я України. Спільний документ для обговорення. 28 December 2022. Technical document. <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/priorities-for-health-system-recovery-in-ukraine-joint-discussion-paper>.

98. Роз'яснення щодо нових обмежувальних заходів на період карантину. Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, опубліковано 04 квітня 2020 року (New restriction measures for the period of quarantine explained. Communications Department of the Secretariat of the CMU,

posted 04 April 2020) <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-novih-obmezhuvalnih-zahodiv-na-period-karantinu>

99. Сортувальні шкали. Режим доступу: <https://aemc.org.ua/info/article/150/>

100. Українських лікарів безкоштовно навчатимуть англійської мови. <https://shotam.info/ukrainskykh-likariv-bezkoshtovno-navchatymut-anhliyskoi-movy-yak-vziaty-uchast/>

101. **Шкала коми Глазго.** <https://clincasequest.academy/glasgow-coma/>

102. European Centre for Disease Prevention and Control. Guidance for the prevention and control of COVID-19 in temporary reception centres in the context of the large numbers of people fleeing Ukraine. ECDC: Stockholm; 2022.

103. MARCH. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2022/07/07/instruktory-taktychnoyi-medycyny-navchatymut-vinnychan-nadavaty-domedychnu-dopomogu-za-algorytmom-march/>

104. MARCH. Режим доступу: <https://e-tk.lntu.edu.ua/mod/url/view.php?id=12597>.

105. WIPO Pearl COVID-19 Glossary. World intellectual Property Organization, 2020. https://wipopearl.wipo.int/assets/static/WIPOPearl_COVID-19_Glossary.pdf

106. Worldometers info Covid-19 Coronavirus Pandemic. (2020). <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/ukraine/>

SUMMARY

One of the most important and oldest spheres of human activity is medicine, it is an integral part of human life. The issue of preserving a person's health is important not only from the point of view of his well-being, comfort, longevity of human life, it is a more important factor in the quality of life of both the individual himself and society as a whole. The growing pace of development of the modern world, the increase and intensification of contacts between people not only within one country, but also between countries and continents, lead to a significant increase in the risks of epidemics and pandemics. Approaches to the development of the health care system are also heterogeneous in different countries, the state of which is affected by social, economic, political problems within society, national traditions and skills, religious preferences, etc. The main functions of the field of public health in the European region are epidemiologic surveillance and assessment of the state of health and well-being of the population; monitoring and responding to health hazards and emergency situations in the field of health care; protection and strengthening of health; disease prevention; providing strategic leadership in the interests of health and well-being; providing the health care sector with qualified staff in sufficient numbers; provision of organizational structures and funding; informational and explanatory activity, communication and social mobilization in the interests of health.

The intensive development of sciences related to the medical field leads to an increase in the number of medical terms, while some terms become obsolete, go out of circulation, become archaisms or are transformed under the pressure of modern realities. In order to prevent the negative consequences of the risks of pandemics and epidemics in the conditions of globalization, the question arises of consolidating the efforts of doctors around the world, which in turn leads to the expansion of the scope of medical translation. Since the beginning of the large-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the country has faced severe challenges. Solving the problems of evacuation and displacement of the population, including outside the country, measures to activate the work of the volunteer community, both domestic and

abroad, the involvement of foreign medical workers and specialists in various medical fields also brought to the fore the need to involve translators.

The current situation in the country and the short time that humanity is experiencing after the start of the spread of the coronavirus disease in the world have shown the relevance of research and the results of cooperation not only of medical scientists, but also of medical translators. The work of domestic linguists is not enough to determine the entire range of issues related to the mentioned studies, since the problem of the existence of differences in the translations of different authors can lead to undesirable consequences.

The relevance of the study is due to the increase in the public need for translation of medical documentation in the conditions of globalization of the modern world, the importance of a comprehensive approach to the study of linguistic phenomena and medical terminology in particular, the need to create adequate translations of English-language medical texts.

The object of research is English-language medical terms, and the subject of research is techniques used for their translation. The purpose of the work is to identify the difficulties of translating English-language medical texts, translation techniques used during the translation of medical terms.

To achieve this goal, the following tasks were set and subsequently completed:

- characterize and define the concept of medical discourse, note its main features;
- to analyze the stages of formation and peculiarities of English-language medical terminology;
- to determine the main difficulties of translating English medical terms into Ukrainian;
- determine possible ways to overcome the difficulties of translating English-language medical texts.

Guided by the tasks, the following research methods were used during the writing of the paper:

- the continuous sampling method was used to select English-language medical terms from the materials selected for the study;
- the structural-semantic analysis made it possible to distinguish the content characteristics of the terms in English-language medical texts and their Ukrainian counterparts;
- the method of comparative analysis - to identify the structural-semantic and lexical-grammatical features of English-language medical terms and their Ukrainian counterparts;
- the method of analysis of dictionary definitions was used during the processing of reference literature.

The theoretical significance of the study is that the peculiarities of the translation of medical terms revealed during the study will make a certain contribution to the further development of English medical terminology as a part of general linguistics.

The practical significance of the research lies in the fact that the results of the research can be used in the process of training future translators, when compiling materials for disciplines on the translation of industry terms in the part, the practical component of which is aimed at the study of medical terminology in particular, and the translation of specialized medical texts.

Medical discourse manifests its specificity in a sufficiently diverse way, starting from communication between a doctor and a patient and communication between medical workers during the direct treatment process, including measures for diagnosis, prevention, rehabilitation, etc., and to the publication of scientific articles, video materials, speeches on various platforms, on the Internet Internet, etc. Medical discourse is not a homogeneous system, its components are separate subsystems, such as, for example, pharmaceutical discourse, that is, a type of medical discourse that has a limited scope and is both direct and indirect communication between representatives of a socio-professional group, which have received special training in the field of pharmacology (doctor, pharmacist) and clients (patients, users of medicinal products), who may or may not have special knowledge in this field.

The main characteristics of the term are:

- 1) the term is precise and unambiguous;
- 2) definitive;
- 3) systemic, that is, it belongs to a certain terminological system;
- 4) nominative;
- 5) stylistically neutral;
- 6) the term is motivated

Summarizing the opinions of modern Ukrainian and foreign linguists, the main requirements for the term are:

- 1) nominative;
- 2) definitive (the content plan of each term is oriented to the relevant concept);
- 3) systemic;
- 4) unambiguous (it is noted that this requirement refers to a specific terminological field);
- 5) comply with the rules and norms of the literary language;
- 6) stylistically neutral (absence of emotional and expressive coloring).

The scientist calls the ways of replenishing the terminological system:

- 1) morphological method, i.e. affixal according to existing word-formation models;
- 2) semantic, implemented through the development of special meanings in words of natural language;
- 3) different types of borrowings (word-forming and semantic tracing).

We divide the terms into four groups depending on their structural components:

- 1) Simple terms (without affixes) - terms consisting of only one word: англ. - *adsorb* - адсорбувати, *cell* - клітина, *realm* - галузь, *hormone* - гормон;
- 2) Derived terms (affix) - terms created using affixes, suffixes and prefixes: а) suffixes: англ. - *cardiac* – серцевий, *corneal* – рогівковий, *acidic* – кислотний;
 б) prefix-suffix: англ. - *microscopic* - мікроскопічний, *hypertension* – гіпертонія, *reactant* – реагент, *degenerate* – погіршуватися;
- с) prefixed: англ. - *dialysis* – діаліз, *malfunction* – несправність, *dissolve* – розчинятися, *antibody* – антитіло, *anemia* – анемія.

3) Complex terms – terms consisting of two words and written together or with a hyphen: англ. - *bloodstream* – кровотік, *alphacarotene* – альфа-каротин;

4) Phrasal terms – terms consisting of several components: англ. - *aminoacid* – амінокислота, *artery hardening* – затвердіння артерій.

According to the structure, terms can be simple (individual simple words or derivatives), complex (word composition, basic composition) words or word combinations, which are also divided in turn depending on the structural components.

Medical terminology, as a fairly complex multi-layered science with a rather long history of development, different ways of enrichment and formation, has its problematic features. Considering all this, the translation of a medical text can be quite a difficult task. Such phenomena as, for example, synonymy, homonymy, polysemy sometimes cause great difficulties for translation and require confident professional competences of the translator.

The reasons for the emergence of problematic features of medical terminology are:

1. An epistemological reason, the essence of which lies in the nature of human thinking, which constantly supports the tendency towards unambiguity and precision of word usage (term usage) and opposes this tendency in the process of changing the boundaries of existing concepts and creating new concepts that require verbal expression.

2. Absence in the leading branches of medicine of complete classification schemes of concepts, each element of which could be expressed in terms identical in content. It is not always possible to build classifications based on one feature as the only basis for differentiation. Since the methods of treatment, diagnosis, and prevention are constantly changing, it is difficult to accurately classify them, and even more so, to fix the unambiguity of certain professional terms in this changing situation.

3. The objective cause of difficulties in implementing terminological requirements is the problem of ambiguity (polysemy) of terms.

4. The problem of synonymy. In the scientific language, different names are actively formed and function in parallel to designate identical concepts that have different values and can complement each other.

5. Unjustified involvement of terminological units and term elements from other languages, oversaturation of scientific texts with poorly understood and even redundant medical terms.

The main problems of the translation of medical terminology are the ambiguity of terms within one terminological system; synonymy of terms and term elements; overloading with foreign language terms; overloading of terminology systems with professionalisms; non-uniformity in the spelling of terminological units, etc.

English medical terminology, Ukrainian is also filled with Latin and Greek words, which are the basis of scientific language, especially the language of clinical terminology. But the other side of Ukrainian medical terminology is the use of medical knowledge in the language of folk medicine. Also, the Ukrainian medical language was "harshly" influenced by the inflexible medical language of the Soviet past. English and Ukrainian languages are not related at all, which, on the one hand, significantly adds difficulties for the translator, and on the other hand, enriches our language, increases the experience of translation specialists, and is extremely relevant for use in today's globalized world.

We explored the importance of translating medical texts in the era of the coronavirus. The situation with the epidemic showed the importance of being aware of the global situation in the world, the importance of receiving information in a timely manner to ensure a normal epidemic situation, the functioning of all health care bodies. Translators also play a significant role in supporting this process, in ensuring discourse between representatives of various fields. The course of the country to improve the status of the English language in Ukraine is quite positive, but as of today, the profession of translator is in demand and relevant.

Our society faces many challenges. We see a perspective in the increase of translation services and the further involvement of translators of English-language medical texts in the following areas:

- the use of medical instruments, inventory, equipment, means of personal protection, means of providing medical assistance, which arrive in Ukraine from abroad as humanitarian aid, (there is a need to translate instructions, instructions for use, etc.);

-rehabilitation activities, organization of work on prosthetics, diagnostic and restorative medical procedures, social and psychological rehabilitation (a significant part of the mentioned activity is carried out outside Ukraine or with the involvement of foreign specialists in our medical institutions);

- the establishment and organization of a veteran's assistant institute in Ukraine, which will be tasked with communicating with foreign partners regarding methods of diagnosis, treatment, prevention, and rehabilitation.

Додаток А

Англомовні та україномовні терміни та термінологічні словосполучення

(джерело дослідження - «Керівництво з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022»)

Номер прикладу	Англомовний термін	Україномовний термін
1.	access to healthcare	доступ до медичної допомоги
2.	acute respiratory infection (ARI)	симптоми гострої респіраторної інфекції (ARI)
3.	asymptomatic, pre-symptomatic or symptomatic COVID-19 cases	безсимптомні, досимптоматичні або симптоматичні випадки COVID-19
4.	booster dose	бустерна доза, доза бустера
5.	chronic conditions	хронічні захворювання
6.	cleaning	прибирання
7.	community-based approaches	підходи, засновані на громаді
8.	confined places	замкнуті приміщення
9.	confirmed case	підтверджений випадок
10.	contact tracing	відстеження контактів, контактне відстеження
11.	COVID-19 vulnerabilities	вразливості, пов'язані з COVID-19
12.	COVID-19 cases	випадки COVID-19
13.	disinfection	дезінфекція
14.	distancing	дистанціювання
15.	displaced persons	переміщені особи
16.	displaced people	переміщені особи
17.	documented evidence of prior vaccination	документально підтверджений доказ попередньої вакцинації
18.	electronic documentation	електронна документація
19.	ethanol	етанол
20.	EU Member States	держави-члени ЄС
21.	evidence-based practice	практика, заснована на доказах
22.	face masks	маски для обличчя
23.	gloves	рукавички
24.	hand hygiene	гігієна рук
25.	harmful sequelae of infection	шкідливі наслідки інфекції
26.	health	галузь охорони здоров'я
27.	hospitalisation	госпіталізація
28.	hygiene	гігієна
29.	infection prevention and control (IPC)	заходи профілактики та контролю інфекцій (IPC)
30.	infection prevention and control	профілактика та контроль інфекцій
31.	infectious disease	інфекційне захворювання
32.	immunocompromised	особи з ослабленим імунітетом
33.	immunised	імунізований
34.	information/infographics	інформаційні листи/інфографіка, інформація/інфографіка
35.	isolation	ізоляція
36.	limited access	обмежений доступ

37.	low vaccination coverage	рівень охоплення вакцинацією
38.	medicines	ліки
39.	mental health	психічне здоров'я
40.	mental illness	психічне захворювання
41.	misinformation	дезінформація
42.	morbidity	захворюваність
43.	mortality	надмірна смертність
44.	nucleic acid amplification techniques (NAAT) - e.g. rRT-PCR	ампліфікація нуклеїнових кислот (NAAT) – наприклад, rRT-ПЛР
45.	pandemic	пандемія
46.	personal protective equipment (PPE)	засоби індивідуального захисту
47.	PFA hotlines	гарячі лінії психологічної допомоги
48.	physical or digital record of vaccination	фізичний або цифровий запис вакцинації, паперовий або фізичний документ
49.	possible cases	можливі випадки
50.	positive cases	позитивні випадки
51.	primary vaccination course	курс первинної вакцинації
52.	probable cases	ймовірні випадки
53.	psychological first aid (PFA)	перша психологічна допомога
54.	psychosocial well-being	психосоціальне благополуччя
55.	public health	охорона здоров'я
56.	public health measure	заходи громадського здоров'я
57.	quarantine	карантин
58.	rapid antigen diagnostic tests (RADTs)	швидкі діагностичні тести на антиген (RADT)
59.	reception centre	приймальний центр, прийомний центр
60.	risks to the health	ризики для здоров'я
61.	risk for COVID-19	ризик спалахів COVID-19
62.	respiratory etiquette	респіраторний етикет
63.	sanitation	санітарія
64.	SARS-CoV-2	SARS-CoV-2
65.	social welfare assistance	соціальна допомога
66.	sodium hypochlorite (NaClO)	гіпохлориту натрію (NaClO)
67.	severe disease	тяжкі захворювання
68.	suspected cases	підозрювані випадки
69.	symptom	симптом
70.	symptoms compatible with COVID-19, COVID-19-compatible symptoms	симптоми, сумісні з COVID-19
71.	tele-counselling	телеконсультування
72.	traumatic experiences	травматичні переживання
73.	temporary reception centres	тимчасові приймальні центри
74.	testing	тестування
75.	underlying conditions	супутні захворювання
76.	vaccination	вакцинація
77.	vaccination status	статус вакцинації
78.	vaccines	вакцини
79.	ventilation	вентиляція
80.	virucidal products	віруліцидні продукти
81.	well-being	добробут

Англомовні та україномовні терміни – назви установчих організацій

(джерело дослідження - «Керівництво з профілактики та контролю COVID-19 у тимчасових приймальних центрах в контексті великої кількості людей, які тікають з України. ЄЦПКЗ Стокгольм; 2022»)

Номер прикладу	Англомовний термін	Україномовний термін
1	EU/EEA countries	країни ЄС/ЄЕЗ
2	the European Centre for Disease Prevention and Control, ECDC	Європейський центр профілактики та контролю захворювань, ЄЦПКЗ, ЄЦЦК, ECDC
3	the European Commission (EC)	Європейська Комісія (ЄК)
4	the European Council	Європейська Рада
5	the European Economic Area (EEA)	Європейська економічна зона ЄЕЗ, ЄЕП
6	the European Union (EU)	Європейський Союз (ЄС)
7	the Inter-Agency Standing Committee (IASC)	Міжвідомчий постійний комітет (IASC)
8	the World Health Organization (WHO)	Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)
9	UNHCR	УВКБ ООН

Перелік неологізмів

(за даними «Словник англомовних неологізмів ХХІ століття», 2022 р.)

Пандемія Covid-19

anti-masker п. *антимаскер* – людина, яка виступає проти носіння масок.

e.g. *“Anti-maskers will say masks are making you breathe in your own carbon dioxide,” said Eleanor Murray, an epidemiologist at Boston University.* (www.vox.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

anti-vaxxer п. *антиваксер* – людина, яка виступає проти вакцинації від Covid-19.

e.g. *Based on a significant number of years of studying, reading and teaching the works of the world’s most important philosophies, I am of the view that the anti-vaxxer position that being “forced to take the vaccine is an infringement on their liberal rights” is a misinformed stance.* (theconversation.com, 2021)

Вперше вжито 2001 року, але значного поширення отримало з 2020 року в контексті вакцинації від Covid-19. Внесено до Oxford English Dictionary 2021 року.

anthropause п. (від грец. ἀνθρωπος – людина й англ. pause – пауза) – глобальне зниження активності сучасної людини, особливо подорожей, спричинене пандемією Covid-19.

e.g. *The study, which received funding from the National Science Foundation (NSF) this week, is just one example of how wildlife scientists are now working to understand the impacts of what many are calling the “anthropause”—the dramatic slowdown in human activity caused by the pandemic.* (www.science.org, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

baby bust п. – термін на позначення падіння народжуваності під час пандемії Covid-19.

e.g. *“Births rebounded more in states that saw a larger improvement in the labor market and household spending,” Kearney said in a research paper she co-wrote earlier this year, about the COVID-19 baby bust and rebound.* (www.npr.org, 2022)

Вперше вжито 2021 року.

Big Quit п. див. **Great Resignation**

Blursday п. (від to blur – стирати, робити неясним і day – день) – насмішливий термін, який описує відчуття одноманітності днів тижня під час локдауну, пов’язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *Since then, others have pointed out how days seem to run together in a merging of minutes dubbed “Blursday.”* (edition.cnn.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

bounceback wardrobe п. – одяг, який людина купує чи орендує на період після локдауну, повертаючись до звичного професійного та соціального життя.

197

e.g. *The report, compiled by Oxford Economics, indicates a return to a “Roaring 20’s” scenario as Brits are investing in a “bounceback wardrobe” and bolstering the economy as they come out of “loungewear fatigue”.* (www.theindustry.fashion, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

comfort spending п. – тенденція до здійснення приємних, але зазвичай непотрібних і некорисних покупок з метою поліпшити свій настрій, особливо під час локдауну, пов’язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *We’re emotional beings and when you add COVID-19 restrictions to the mix, it’s not surprising people turned to comfort spending, with comfort food notably taking out four of the top five comfort-spending categories.* (www.amp.com.au, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

coronababy п. див. **coronennial**

coronasomnia п. (від coronavirus – коронавірус та insomnia – безсоння) – безсоння, спричинене тривогою через пандемію Covid-19.

e.g. *Students and young adults with coronasomnia display more extreme symptoms than adults, particularly in the delay of their bed and wake-up times.* (www.sleepfoundation.org, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

coronavision п. (від coronavirus – коронавірус і vision – зір) – термін на позначення погіршення зору, що пов’язане зі збільшенням часу, проведеного перед екраном.

e.g. *MILLIONS of Brits could be suffering from eye problems dubbed 'coronavision' after feeling that their sight deteriorated during lockdown, according to a study for the College of Optometrists.* (www.college-optometrists.org, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

coronial n. (за аналогією до millennial – міленіал) *короніал* – дитина, народжена під час пандемії Covid-19.

e.g. *We might as well include all the babies born in 2020 in the "coronials" generation since some are practically born wearing face shields.* (esquiremag.ph, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

covexit / Covexit n. (від Covid-19 і exit – вихід) – поступове зняття обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19. e.g. *"Covexit" will this be new catch-word to describe exiting from the lockdown measures put in place by countries around the world to deal with Coronavirus and Covid-19?* (imbusiness.passle.net, 2020)

Вперше вжито 2020 року

198

Covid long-hauler / coronavirus long-hauler / long-hauler n. – людина, яка страждає від наслідків Covid-19 впродовж тривалого часу.

e.g. *Our experience shows most long-haulers tend to fall into the high risk category, but there's also a growing percentage of people who were otherwise healthy before they became infected.* (health.clevelandclinic.org, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

covidian – 1) adj. той, який має відношення до пандемії Covid-19; 2) n. людина, яка дуже боїться захворіти на Covid-19 і фанатично дотримується всіх можливих запобіжних заходів.

e.g. *This division into "Covidiot," who just deny that this is a thing and are doing everything opposite to what the authorities are saying, and "Covidians," who are brainwashed into thinking we have an eternal pandemic and we should hide in a bubble for the rest of our lives.* (www.medpagetoday.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

covidiot n. (від Covid-19 та idiot – ідіот) *ковідіот* – той, хто применшує небезпеку коронавірусу та ігнорує соціальні обмеження, пов'язані з пандемією.

e.g. *The term is thrown around a lot lately, but covidiot have been known to do things like act like nothing has changed, say COVID-19 is a hoax or overblown, get pissed off when they're asked to wear a mask, or refer to COVID-19 as "just a flu."* (www.health.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

covidivorce n. (від Covid-19 і divorce – розлучення) – розлучення, спричинене тим, що подружжя опинилось у замкненому просторі під час пандемії Covid-19 і переосмислило свої стосунки.

e.g. *Parents have an important role to play to ensure a child's mental health is not adversely affected by their parents' covidivorce.* (www.blakemorgan.co.uk, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

elbow bump n. – жест привітання або прощання, при якому дві людини торкаються ліктями замість потискання рук чи обіймів, з метою зменшення ризику зараження інфекційною хворобою.

e.g. *The mask-wearing leaders, who met with elbow bumps not handshakes, must also agree a seven-year, €1.07tn budget.* (www.bbc.com, 2020)

Вперше вжито 1981 року, але набуло поширення з 2006 року (під час пандемії пташиного грипу) і особливо з 2019 року під час пандемії Covid-19.

199

fearware n. (від fear – страх і software – програмне забезпечення) – різновид шкідливого програмного засобу, який апелює до поширених страхів (зокрема, перед Covid-19) для заохочення людей до переходу за шкідливими посиланнями.

e.g. *This new trend, called by cyber security specialists "Fearware", is noticeable by the fact that we are much more likely to be fooled or deceived in times of global uncertainty, becoming victims of cyberattacks.* (www.certsign.ro, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

FONO n. (акронім від fear of normal, за аналогією до FOMO) – страх перед поверненням до нормального життя та соціальної активності після тривалого локдауну. Див. також **re-entry anxiety**.

e.g. *People have been expressing their FONO on social media and the subject was addressed in a recent Today show report, in which psychologist Deborah Serani shared, "This is a global example of what's called re-entry after trauma."* (namica.org, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

Great Reopening / great reopening n. – масове відкриття сфери обслуговування (магазинів, готелів, ресторанів) 2021 року, коли пандемія Covid-19 пішла на спад.

e.g. *The great reopening has given us a range of options — and yet, as joint research from PYMNTS and Paytronix shows, consumers are ordering in more often than they did before March 2020.* (www.pymnts.com, 2022)

Вперше вжито 2021 року.

Great Resignation / great resignation n. – тенденція громадян США до масового звільнення з роботи, яка розпочалася 2021 року у зв'язку з пандемією Covid-19 та її економічними наслідками.

e.g. *Anthony Klotz, the Texas A&M University organizational psychologist who coined the term "Great Resignation," said this feeling that Waters describes of being pushed to the edge is widespread at the moment.* (www.npr.org, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

hybrid work / hybrid working n. *гібридна робота* – модель організації праці, яка передбачає часткове перебування співробітників в офісі та часткову віддалену роботу (з дому).

e.g. *As we come out of the pandemic, organizations are realizing that there must be a middle way for the future of work, balancing between home life and office life, and that middle way is likely to be hybrid work.* (www.qualtrics.com, 2022)

Вперше вжито 2010 року, але значного поширення набуло з 2019 року під час пандемії Covid-19. Внесено до Oxford English Dictionary 2021 року.

infodemic n. (від information – інформація і pandemic – пандемія) *інфодемія* – поширення недостовірної і суперечливої інформації стосовно певної суспільної чи політичної події або явища.

e.g. *This infodemic, according to Tiffany Duque at Cochrane US Network, is "too much information, including false or misleading information, in digital and physical environments during a disease outbreak" that causes confusion and risk-taking behaviors, and can lead to mistrust in health authorities.* (www.cochrane.org, 2021)

Вперше вжито 2003 року під час пандемії SARS, але значного поширення набуло з 2019 року під час пандемії Covid-19. Внесено до Oxford English Dictionary 2020 року.

long Covid n. – перебіг Covid-19, за якого людина страждає від симптомів захворювання впродовж довгого часу.

e.g. *The Office for National Statistics (ONS) estimates about 1.3 million people in the UK have "long Covid" – symptoms lasting more than four weeks.* (www.bbc.com, 2022)

Вперше вжито 2021 року.

maskne n. (від mask – маска й acne – акне) – акне, спричинене або посилене вдяганням маски.

e.g. *Dr. Kassouf explains that stress from the pandemic, as well as the local irritation from your mask, can make maskne more likely.* (health.clevelandclinic.org, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

pub desk n. – столик у пабі, який надається у користування для дистанційної роботи під час пандемії Covid-19.

e.g. *Some pub-goers have queried whether "pub desks" offer a safe way of working, but industry leaders argue more coronavirus transmissions take place in educational settings and care homes than in pubs and restaurants.* (www.bbc.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

quaranteam (від quarantine – карантин і team – команда) – 1) n. група людей, які утворюють своє вузьке коло спілкування під час дії епідемічних обмежень з метою подолання відчуття ізоляції; 2) v. збирати таку групу.

e.g. *No matter how you're thinking about quaranteaming, it does involve ignoring guidelines from the Centers for Disease Control and Prevention (CDC) that recommend people who don't live together practice safe physical distancing, such as remaining 6 feet (2 meters) apart from one another.* (www.healthline.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року

quaranteen n. (від quarantine – карантин і teen / teenager – підліток) – особа, яка була підлітком на час початку пандемії Covid-19.

e.g. *Stuck with indefinite uncertainty and a sense of dread about her future, Unice and every other "quaranteen" turned to the one place that would guarantee them respite from their fears: TikTok.* (www.abc.net.au, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

quarantine shaming n. – приниження і викривання людей, які не дотримуються правил соціального дистанціювання під час пандемії Covid-19.

e.g. *"Quarantine shaming" — calling out those not abiding by social distancing rules — is part of a new and startling reality for Americans who must navigate a world of rapidly evolving social norms in the age of COVID-19.* (abcnews.go.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

quarantini n. (від quarantine – карантин і martini – мартіні) – коктейль із будь-яких доступних інгредієнтів, який людина готує під час карантину, пов'язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *In the name of making your solo cocktail session special, we've rounded up some of the tastiest (and easiest) "quarantinis" to enjoy while standing at least six feet away from other people.* (www.townandcountrymag.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

re-entry anxiety n. – стрес і хвилювання, які люди відчувають при поверненні до нормального життя після закінчення обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19.

e.g.

The very first step in managing our experiences of re-entry anxiety is to acknowledge it to ourselves without judgement. (re-centre.co.nz, 2022) Вперше вжито 2021 року.

revenge spending n. – тенденція витратити багато грошей на покупки після періоду, коли це було неможливо, зокрема після локдауну, пов'язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *Revenge spending isn't necessarily a bad thing (as long as you wait until it's safe to travel and take safety precautions), but it can take over and wreak havoc on your finances: Stop it by planning ahead for some controlled (but still fun) and well-earned splurging.* (www.realsimple.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

revenge travel n. – тенденція подорожувати більш активно, ніж зазвичай, після тривалого періоду, коли це було неможливо, зокрема після локдауну, пов'язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *Pent-up demand to travel freely again, or as freely as can be under COVID restrictions, has resulted in an increase in "revenge travel."* (fortune.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

scariant n. (від to scare – лякати і variant – варіант) – нова мутація Covid-19, яка викликає серед населення паніку, незважаючи на те, що вона не обов'язково є більш небезпечною, ніж попередня.

e.g. *Eric Topol, founder and director of the Scripps Research Translational Institute, says this parade of "scariants" serves more to snag headlines and frighten the public than to further scientific understanding of the coronavirus.* (www.wired.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

schoolcation n. (від school – школа і vacation – відпустка) – сімейна відпустка, під час якої діти навчаються дистанційно.

e.g. *Really, it's no surprise that, as businesses and destinations reopen and online schooling becomes more organized, a new travel trend has been born: the schoolcation.* (thepointsguy.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

shecession / she-cession n. (від she – вона і recession – рецесія, за аналогією до **mancession**) – економічний спад внаслідок пандемії Covid-19 та його негативні наслідки для жінок (наприклад, необхідність звільнитися з роботи для догляду за дітьми, втрата робочих місць у галузі туризму та роздрібною торгівлі тощо).

e.g.

For the first time in history, the US is in a "shecession" – an economic downturn where job and income losses are affecting women more than men. (www.theguardian.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

social bubble n. *соціальна бульбашка* – невелика група людей з різних сімей, які можуть соціалізуватися між собою без носіння маски (в контексті послаблення карантинних вимог у деяких країнах).

e.g. *In the age of the COVID-19 pandemic, a "social bubble" is a clearly defined group of people who agree to limit their in-person social interactions to only visit with each other.* (www.verywellmind.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

social distancing n. *соціальне дистанціювання* – дотримання безпечної відстані один від одного і зменшення соціальних контактів задля уникнення інфікування хворобою.

e.g. *Social distancing is a tool public health officials recommend to slow the spread of a disease that is being passed from person to person.* (theconversation.com, 2020)

Вперше вжито 2004 року, однак значного поширення набуло з 2019 року під час пандемії Covid-19. Внесено до Oxford English Dictionary 2020 року.

social hangover *n.* *соціальне похмілля* – відчуття втоми і виснаження після зустрічей з друзями і родичами після закінчення локдауну.

e.g. *The reason we have to push sometimes is that becoming avoidant of situations is a very real possibility when trying to minimise social hangovers.* (www.gq-magazine.co.uk, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

social pod *n.* див. **social bubble**

social recession *n.* – період суттєво зменшеної взаємодії між людьми, зокрема під час локдауну, пов'язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *Yet the pandemic could trigger something else: a social recession – a fraying of social bonds that further unravel the longer we go without human interaction.* (www.theatlantic.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

socially distance *v.* *соціально дистанціюватися* – дотримуватися безпечної відстані один від одного і зменшувати соціальні контакти задля уникнення інфікування хворобою.

e.g. *Everyone reacts differently to stressful situations and having to socially distance yourself from someone you love can be difficult.* (menorahmanor.org, 2021)

У вказаному значенні вперше вжито 2009 року, однак значного поширення набуло з 2019 року під час пандемії Covid-19. Внесено до Oxford English Dictionary 2021 року.

Striketober *n.* (від *strike* – страйк і *October* – жовтень) – хвиля страйків у жовтні 2021 року, пов'язана з погіршенням умов праці внаслідок пандемії Covid-19.

e.g. *'Striketober' is showing workers' rising power – but will it lead to lasting change?* (www.theguardian.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

twindemic *n.* (від *twain* – подвійний і *pandemic* – пандемія) *подвійна пандемія* – поєднання пандемії Covid-19 з підвищенням захворюваності на грип.

e.g. *Influenza has returned to Europe at a faster-than-expected rate this winter after almost disappearing last year, raising concerns about a prolonged "twindemic" with COVID-19 amid some doubts about the effectiveness of flu vaccines.* (www.reuters.com, 2022)

Вперше вжито 2020 року.

vaccine envy *n.* – явище, коли людина, яка ще чекає своєї черги на вакцинацію, заздрить уже вакцинованій людині.

e.g. *However, if you're in a low-priority group, or if you're seeing friends and family in states who live in areas with faster vaccine distribution, those pictures can spur a new feeling: Vaccine envy.* (www.today.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

vaccine hesitancy *n.* – зволікання у вакцинації або відмова від неї, спричинена сумнівами людини в її доцільності чи ефективності.

e.g. *Defined by a World Health Organization (WHO) working group as a "delay in acceptance or refusal of vaccination despite availability of vaccination services," vaccine hesitancy has increasingly entered the news alongside discussions of the COVID-19 pandemic.* (sitn.hms.harvard.edu, 2021)

Вперше вжито 2006 року, однак значного поширення набуло з 2020 року в контексті вакцинації від Covid-19.

vaccine passport *n.* *паспорт вакцинації* – документ, який підтверджує, що людина повністю вакцинована від Covid-19.

e.g. *As the COVID-19 pandemic continues, the idea is that with a vaccine passport system in place, companies could fully open for business to anyone who shows proof of vaccination.* (www.webmd.com, 2021)

Вперше вжито 2009 року, однак значного поширення набуло з 2020 року в контексті вакцинації від Covid-19.

vaxi taxi *n.* – таксі, яке веде людину в клініку на вакцинацію від Covid-19 (у деяких випадках вакцинація здійснюється в машині).

e.g. *"Vaxi taxis" staffed by county-paid health care professionals delivered doses of FDA-approved COVID-19 vaccines to our employees, clients, people at nearby businesses, and anyone else who learned about the events on county websites or just happened to pass by.* (corodata.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

vaxinista *n.* (від *vaccine* – вакцина і *fashionista* – модник) – людина, яка двічі вакцинувалась від Covid-19 і всіляко це афішує, зокрема через відповідні написи на одязі.

e.g. *There's even a word for it: a "vaxinista" – a combination of "fashionista" and "vaccine" – is someone who has not only had both jabs, but wants to broadcast it via vaccine selfies, cards and even merchandise.* (www.theguardian.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

vaxxie n. (від vaccine – вакцина і selfie – селфі) – фотографія самого себе, яка знімається людиною під час введення вакцини від Covid-19 з метою подальшого виставлення в соціальних мережах.

e.g. *At a time when many people are wary of government advertising, the selfies of vaccines, or vaxxies, may be the secret weapon in encouraging more people to get these injections.* (www.archyworldys.com, 2021)

Вперше вжито 2021 року.

virtual commute n. – термін на позначення способів установаження чітких меж між роботою і особистим часом для людей, які працюють з дому.

e.g. *In our coaching practice, MDA Leadership's executive coaches have begun encouraging overstretched leaders to reclaim these benefits by establishing a "virtual commute" in their work-from-home routines.* (mdaleadership.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

Zoom bombing / zoombombing (за аналогією до **photobombing**) n. зумбомбінг – під'єднання зловмисників до загальнодоступних веб-конференцій у Zoom, які прагнуть зірвати подію, зазвичай публікуючи недоречний чи образливий контент.

e.g. *Zoombombing is where outsiders hijack Zoom meetings and display pornography, use racist language or post other disturbing content.* (www.reuters.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року під час пандемії Covid-19, у зв'язку з якою різко зросло використання онлайн-платформ для проведення конференцій.

Zoom fatigue n. – втома від надмірного користування платформою Zoom під час пандемії Covid-19.

e.g. *Zoom fatigue has very similar ways of showing up, with the primary difference being that it actually contributes to overall burnout.* (www.healthline.com, 2021)

Вперше вжито 2020 року.

Zoom raiding n. див. **Zoom bombing**

Zumping n. (від Zoom і to dump – кидати) – явище, коли людина повідомляє своєму романтичному партнеру, що покидає його, у відеоконференції на платформі Zoom або інших подібних платформах. Виникло під час локдауну, пов'язаного з пандемією Covid-19.

e.g. *Finally, there's a new term for a relatively new phenomenon caused by confinement – zumping, the act of being dumped via the videoconferencing app Zoom!* (www.france24.com, 2020)

Вперше вжито 2020 року.

Алгоритм надання допомоги КоЛеСо

За даними сайту accemedin
(<https://accemedin.com/material/76/5424>)

Tactical Combat Casualty Care

All Service Members
(TCCC ASM)

Підготовлено
за матеріалами:

DEPLOYED MEDICINE

БЛОКНОТ

курсу допомоги пораненим в умовах бойових дій

КРОВ М С	Зупинка масивних КРОВОТЕЧ <ul style="list-style-type: none"> ▪ прямий тиск ▪ турнікет ▪ тампонування + прямий тиск ▪ тиснуча пов'язка 	 <p>Записати час!</p>
ЛЕГЕНІ А В Р В	Прохідність ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ: <ul style="list-style-type: none"> ▪ очищення ротової порожнини ▪ закидання голови / висування щелепи <p>Про ПОРУШЕННЯ ДИХАННЯ та рани грудної клітки - повідомити медика!</p> <p>Стабільне бокове положення</p>	 <p>Бачу - Чую - Відчуваю! Дихання важке, ускладнений вдих/видих, сповільнене/прискорене</p>
СЕРЦЕ С С Н Д,Е О	Контроль кровотеч <p>Про ознаки ШОКУ у т.ч. відсутність периферичного ПУЛЬСУ → повідомити медика!</p> <p>Обігрів</p>	

Алгоритм надання допомоги **ATMIST**
 За даними сайту Агенції екстреної медичної допомоги (АЕМД)
 (<https://aemc.org.ua/info/article/287/>)

ATMIST	
A	Age of patient. Вік хворого / постраждалого.
T	Time: time of incident and expected time of arrival at ED. Час інциденту та приблизний час транспортування в лікарню.
M	Mehanism of injuri. Механізм травми.
I	Injuries suspected. Можливі травми.
S	Signs/Symptoms. Показники життєдіяльності.
T	Treatment. Лікування та маніпуляції.

